

Styrelsen for Social Service

Evaluering af KABU- delprojekter

Hovedrapport

Maj 2005

COWI

i samarbejde med

jcvu
Jysk Center for
Videregående Uddannelse
www.jcvu.dk

Styrelsen for Social Service

Evaluering af KABU- delprojekter

Hovedrapport

Maj 2005

Dokument nr. P-60564-A

Revision nr. 1

Udgivelsesdato Maj 2005

Udarbejdet COWI: HPD, MEC, JAK, KGKO, LSPE,
JCVU: CAHE, SVB

Kontrolleret CCR

Godkendt MEC

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	2
1.1	Udviklingen på anbringelsesområdet	2
1.2	Formål med evalueringen	3
1.3	Evalueringens metode	4
1.4	Rapportens opbygning	8
2	Resumé	9
3	Konklusioner og anbefalinger	10
3.1	Konklusioner	10
3.2	Anbefalinger	17
4	Tværgående analyser	22
4.1	At give stemme	22
4.2	Samordning og læring	27
4.3	Kompetence, kontinuitet og ressourcer	32
5	Temaanalyse	38
5.1	Anbragte børns skolegang	38
5.2	Anbragte børns fritid	42
5.3	Hverdagsliv på anbringelsesstedet	45
5.4	Brobygning	47
5.5	Tilsyn	53
5.6	Slægtsanbringelser	56
5.7	Samarbejde barn - nærtstående - system/professionelle	59
5.8	Projekter under flere af temaerne	63

Bilagsfortegnelse

Bilag 1 Litteraturliste

1 Indledning

1.1 Udviklingen på anbringelsesområdet

Rummelighed

I de seneste år har der været øget fokus på rummelighed i det almindelige sociale og undervisningsmæssige system, på truede eller udsatte børn/unge og på anbringelser. Socialministeriets projekt om **K**valitet i **A**nbringelse af **B**ørn og **U**nge (KABU) er et af de konkrete resultater af dette fokus.

På europæisk plan har EU's planer for bekæmpelsen af fattigdom og social eksklusion sat fokus på udvikling af metoder til udvikling af social inklusion¹ og givet anledning til nationale planer. Her i landet har *kampen mod den negative sociale arv* været den samlede kampagne, der har medført en række initiativer på hele det sociale og uddannelsesmæssige område².

Social arv -
principper og status

I august 1999 udgav regeringen sin redegørelse om *Social arv – principper og status*³. I redegørelsen blev der blandt andet sat fokus på anbringelsesområdet, fordi det tydeligt angiver forbindelsen mellem forældrenes sociale forhold og børnene, samt mellem normal- og specialsystem. Her blev nogle af de principper, der aktuelt bliver forfulgt på anbringelsesområdet, fastsat. Det hedder således i regeringsredegørelsen, at der generelt skal gælde følgende principper for kampen mod den negative sociale arv:

- Indsatsen skal tilpasses den enkelte
- Der skal fokuseres på børns og unges ressourcer og udvikling af kompetencer
- Der skal lægges vægt på forebyggelse og tidlig indsats
- Sammenhæng og kontinuitet både mellem tilbuddene og i børnenes og de unges liv

Medindflydelse
i fokus

Det fremgår endvidere, at hvad angår børn og unge, er det helt centralt at *medindflydelse* må ses som centralt for at styrke *selvværd og trykthed*. Medindfly-

¹ Rothuizen, u.å.

² Hegnsvad, 2002, 2003a

³ Socialministeriet, 1999

delse er forudsætningen for, at børn og unge føler sig forpligtigede; dette gælder såvel inden for normal- som for anbringelsesområdet.

Eksplosion i anbringelser og udgifter

I foråret 2000 udkom i forlængelse af redegørelsen en rapport om anbringelsessteder for børn og unge⁴. Her blev en lang række nyere tiltag i amter, kommuner og på institutioner opridset, ligesom behovet for mere viden blev understreget. Det fremgik desuden, at der var sket en voldsom stigning i antallet af anbringelser. Fra 1997 til 2001 steg antallet af anbringelser således med 23 % og udgifterne til anbringelser og såkaldt forebyggende foranstaltninger eksploderede⁵. Rapporten angiver de samlede udgifter til anbringelser til kr. 5. mia., hvortil kommer en markant stigning i andre særlige foranstaltninger for børn og unge.

KABU projektet

Socialministeriet iværksatte 1. marts 2002 det treårige kvalitetsprojekt **K**valitet i **A**nbringelsen af **B**ørn og **U**nge (KABU), som fokuserer på kvalitet og dokumentation i anbringelsesarbejdet med de personligt og socialt udsatte børn og unge. Baggrunden for projektet var dels en række anbefalinger fra undersøgelser og forudgående udvalgsarbejder, dels et ønske om at opsamle, udvikle og formidle viden, der kan medvirke til at kvalificere anbringelsesarbejdet på alle niveauer.

I KABU projektets 2. fase blev der sat fokus på metodeudvikling, dokumentation og formidling. Til denne del af projektet blev afsat en pulje til støtte til lokale udviklingsprojekter med fokus på udvikling af arbejdet med børn og unge anbragt uden for hjemmet. Disse lokale udviklingsprojekter, i det følgende kaldet KABU delprojekter, og de erfaringer, som kan høstes fra dem, skal være med til at løfte arbejdet med at udvikle kvaliteten på anbringelsesområdet generelt.

Der blev givet støtte til projekter, som ville beskæftige sig med dokumentation, konkret metodeudvikling eller formidling - med hovedvægten på metodeudviklingsprojekter. Projekterne skulle medvirke til afprøvning af *nye arbejdsmetoder*, til styrkelse af *kvalitetsudviklingen* i arbejdet med de anbragte børn og deres forældre samt til *dokumentation og formidling* af den gode praksis set i forhold til anbringelsesarbejdet. I hele KABU projektet arbejdes der således både med en før-, under- og efteroptik, dog med særlig vægt på tiden under anbringelsen

Der var afsat kr. 10 mio. til støtte af delprojekter i perioden september 2003 til og med marts 2005, og der var en overgrænse for bevillinger til de enkelte projekter på kr. 200.000.

1.2 Formål med evalueringen

KABU delprojekterne

KABU projektet gav økonomiske støtte til 56 delprojekter, der fordeler sig inden for følgende syv temaer:

⁴ Socialministeriet, 2000

⁵ Hegnsvad, 2003a

- 1 Anbragte børns skolegang
- 2 Anbragte børns hverdagsliv
- 3 Anbragte børns fritid
- 4 Brobygning
- 5 Tilsyn
- 6 Samarbejde mellem barn - nærtstående - system/professionelle
- 7 Slægtsanbringelse

Formål Formålet med evalueringen er at sikre generalisering af viden og erfaringer fra de enkelte delprojekter til et overordnet samfundsniveau med henblik på generelt at opkvalificere anbringelsesarbejdet hos henholdsvis kommunale myndigheder samt offentlige og private leverandører. Evalueringen skal have fokus på effekten af de initiativer/indsatser, der er sat i gang med midler fra KABU puljen. Ved effekt tænkes der primært effekt i klassisk forståelse, dvs. ændringer i forhold til målgruppen for effekt.⁶

Socialøkonomisk analyse Derudover vil der blive gennemført en socialøkonomisk analyse af to udvalgte projekter. Dette har karakter af metodeudvikling, da brugen af disse metoder ikke er udbredt på det sociale område på samme måde, som på for eksempel sundhedsområdet. På sundhedsområdet har det i flere år været almindeligt at gennemføre analyser af sammenhængen mellem indsats og effekt, når man har introduceret nye behandlingsformer, medicin eller ny organisation.

Den socialøkonomiske analyse er vedlagt som bilag 1 i bilagsrapporten.

1.3 Evalueringens metode

1.3.1 Delprojekterne

Som nævnt tager evalueringen udgangspunkt i de 56 delprojekter, som har fået støtte fra KABU projektet.

De syv temaer Delprojekterne er (hovedsageligt) fordelt inden for KABUs syv temaer. Derudover vedrører delprojekterne henholdsvis tiden før anbringelsen (3 delprojekter), tiden under anbringelsen (47 delprojekter) og tiden efter anbringelsen (10 delprojekter). En række delprojekter vedrører dokumentation (31 delprojekter), metodeudvikling (29 delprojekter) og/eller formidling (17 delprojekter). Flere af delprojekterne vedrører en kombination af disse.

Delprojekterne blev startet enten i 2003 eller 2004 med en bevilling på maksimalt kr. 200.000 og med et gennemsnit omkring kr. 150.000 pr. projekt⁷.

⁶ Formålsbeskrivelse fra udbudsbeskrivelse, Styrelsen for Social Service, juni 2004.

⁷ Se de i bilagsrapporten vedlagte dataark for detaljer om de enkelte projekter.

1.3.2 Metodeovervejelser

Der er stor variation mellem de enkelte delprojekter - også indenfor samme tema. Udfordringen har bestået i at skabe sammenhæng mellem på den ene side behovet for at kunne generalisere og lære og på den anden side virkelighedens kompleksitet og detalje.

To principper

For at mediere mellem de mange hensyn og tværgående temaer har COWI struktureret evalueringen i forhold til to principper:

- 1 Princippet om at fokusere på aspekter som allerede er i fokus i det socialpolitiske arbejde. Det er vedrørende sådanne aspekter, at evalueringen kan forvente at få mest gennemslagskraft. Den vil så at sige kunne følge og yderligere katalysere en proces, der allerede er i gang.
- 2 Princippet om at erfaringerne skal kunne anvendes i praksis på henholdsvis det politiske, det administrative og leverandørniveauet med henblik på at skabe større ensartethed.

Tre tværgående aspekter

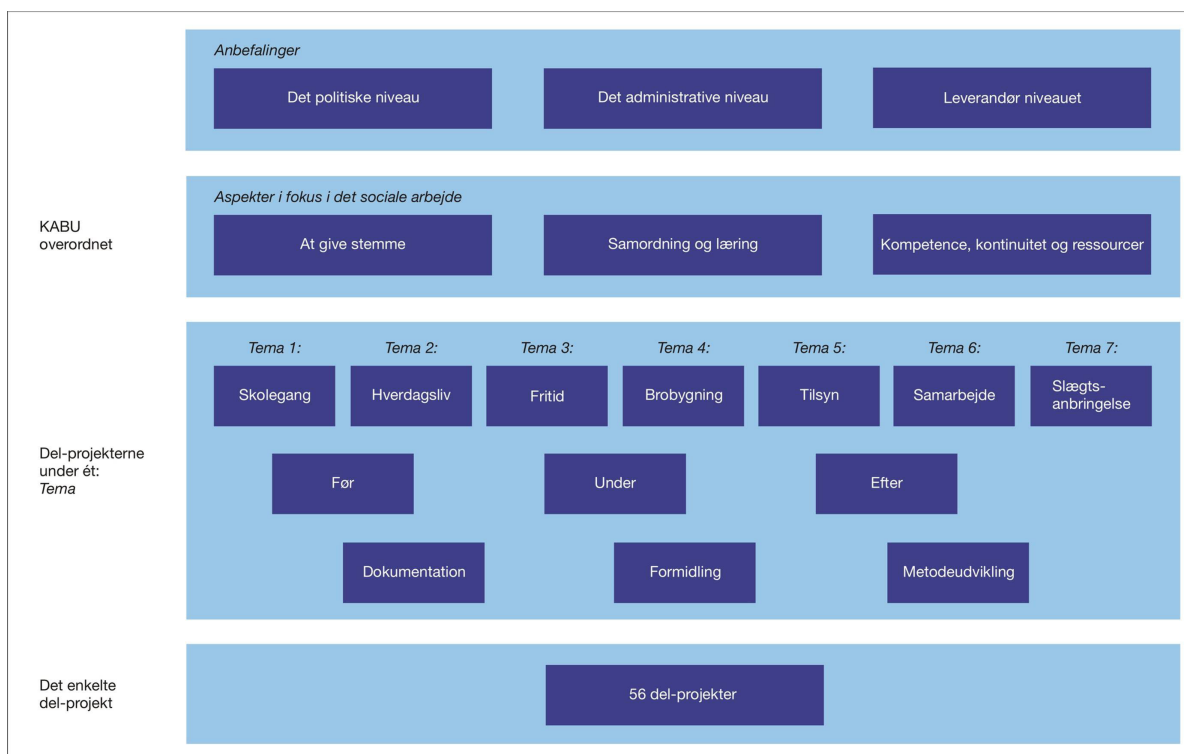
I afsnit 1.1 blev tendenser i det socialpolitiske arbejde på anbringelsesområdet beskrevet. Disse tendenser har dannet baggrund for, at vi har udvalgt tre tværgående aspekter, som evalueringen fokuserer på. Aspekterne er:

- At give stemme
Om børn, unge og forældres deltagelse i løsningen af problemerne
- Samordning og læring i det offentlige system
- Kompetence, ressourcer og kontinuitet i børns og unges liv

Udover en analyse af ovennævnte aspekter, har vi gennemført særskilte analyser for de syv temaer. I analyserne er fokus på tiden før, under og efter anbringelsen.

Nedenstående figur opsummerer evalueringens fokus:

Figur 1 Evalueringens opbygning

1.3.3 Dataindsamlingen

De enkelte delprojekter

Vi har indsamlet data om delprojekterne gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt alle projektlederne. Svarene fra spørgeskemaerne er blevet bearbejdet og indsat i dataark - ét for hvert delprojekt. Dataarkene er efterfølgende blevet sendt til validering hos projektlederne. Dataark for hvert enkelt delprojekt findes i bilagsrapporten.

Der blev udsendt spørgeskema til 56 delprojekter, 54 svarede, 1 projekt trak sig efterfølgende fra KABU, hvorfor evalueringen omfatter 53 delprojekter.

Caseundersøgelse

Derudover udvalgte vi 8 delprojekter til en nærmere caseundersøgelse. Disse delprojekter blev udvalgt inden for de to tværgående aspekter: At give stemme og Samordning og læring. Vi udvalgte delprojekter, som forventedes at kunne bidrage med gode erfaringer til området. En af caseundersøgelserne blev dog ikke gennemført, da delprojektet ikke var tilstrækkeligt fremskredent på undersøgelsestidspunktet. Der er således gennemført 7 caseundersøgelser.

Caseundersøgelserne blev gennemført som besøg hos delprojekterne. Her blev der gennemført individuelle og/eller fokusgruppe interview med relevante interessenter samt projektlederen. Projektbesøgene var meget velplanlagte fra projektledernes side, og det er COWIs opfattelse, at besøgene har givet et godt indblik i projekterne. Afrapporteringer fra projektbesøgene findes i bilagsrapporten.

Workshops	I forhold til Efterværn, som var et del af brobygningstemaet, blev der inviteret til en særskilt workshop og afslutningsvis blev alle projekter inviteret til en evalueringsskole, hvor evalueringens konklusioner blev diskuteret. Disse workshops bekræftede i høj grad konklusionerne, og bibragte evalueringen vigtige nuancer.
Socialøkonomisk analyse	Der blev udvalgt to projekter til den socialøkonomiske analyse. Data til disse projekter er tilvejebragt via interview med projektlederne og skriftligt materiale fra projekterne. Analysen har karakter af metodeudvikling og resultatet er vedlagt i bilagsrapporten.

1.3.4 Evalueringens organisering

Evalueringen er foretaget af COWI i perioden september 2004 til maj 2005. COWI har på den børnefaglige del anvendt JCVU som underleverandør.

Evalueringen består af denne hovedrapport, samt en bilagsrapport.

Følgegruppe	Der har været nedsat en følgegruppe, som har givet inspiration til og kommenteret proces og resultater af evalueringen. Følgegruppens sammensætning var følgende:
-------------	---

- Socialdirektør Lene Langhoff, Foreningen af Socialchefer i Danmark
- Forvaltningschef Bruno Borella, Børne- og Kulturchefforeningen
- Sekretariatschef Geert Jørgensen, Landsforeningen af opholdssteder, botilbud og skolebehandlingstilbud (LOS)
- Forstander Alice Kjeldahl, Foreningen af Danske Døgninstitutioner for Børn og Unge (FADD)
- Lektor, Cand. psych., Ph.D. Klaus Nielsen, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet
- Seniorforsker Anne-Dorthe Hestbæk, Socialforskningsinstituttet
- Centerchef Lise Færch, KABU-sekretariatet
- Udviklingskonsulent Annie Gaardsted Frandsen, Styrelsen for Social Service

1.3.5 Forbehold

For at forstå den kontekst evalueringen er foretaget i, har vi i dette afsnit beskrevet de forbehold som gør sig gældende i forhold til anvendelsen af evalueringens resultater.

Dataindsamlingen	Dataindsamlingen er af ressourcemæssige årsager i høj grad baseret på projektledernes egne tilbagemeldinger om projekterne. At vi ikke selv har samlet uafhængige data ind (f.eks. lavet interview osv.), kan være problematisk, da vi har måttet forlade os på projektledernes vurderinger af effekten af deres projekt. Vi mener dog ikke, at dette har været et væsentligt problem i evalueringen. For det <i>første</i> skal projektlederne i den endelige afrapportering af projektet også beskrive og argumentere for projektets effekter. Dette øger sandsynligheden for, at det er afvejede skøn, som er afspejlet i projektledernes svar. For det <i>andet</i> er konklusionerne blevet diskuteret på workshops og med følgegruppen. For
------------------	---

	<p>det <i>tredje</i> er projektledernes afrapporteringer suppleret med resultater fra caseundersøgelsen, hvor vi har været dybere nede i udvalgte projekter.</p>
Tidspunkt for evalueringen	<p>Evalueringen er gennemført inden projekterne reelt var afsluttede.</p> <p>Selve projektperioden for delprojekterne var september 2003 til og med marts 2005. Den endelig afrapportering skal afleveres senest 4 måneder efter delprojektets afslutning.</p> <p>Dette har betydet, at de fleste projekter har haft svært ved at sige noget om effekten af de initiativer/indsatser, der er sat i gang. Det er derfor i høj grad <u>forventede</u> effekter, der er beskrevet.</p>
Diversitet	<p>Projekterne er meget forskellige og herudover er der inden for nogle af temaerne kun ganske få projekter. Selv inden for temaerne, er projekterne meget forskelligartede. Samtidig er projekterne i overvejende grad meget praksisnære. Dette betyder, at evalueringen ikke fremfører evidensbaseret viden. Evalueringen kan heller ikke påvise om en specifik pædagogisk eller administrativ metode er bedre end en anden, da der ikke i projekterne er tilstrækkelig viden om effekten af de konkret afprøvede metoder.</p>
Brugen af evalueringen	<p>Som beskrevet er de meget forskelligartede og praksisnære delprojekter ikke velegnede til at skabe evidensbaseret viden, derimod bidrager KABU delprojekterne med en unik indsigt i udviklingspotentialer på området. Delprojekterne beskæftiger sig med yderst relevante emner, og mange af projekterne er innovative - og således på forkant af praksis.</p> <p>Evalueringen peger dermed på tendenser, som kan give et værdifuldt grundlag for og afsæt til videre forskning på specifikke områder. De konkrete erfaringer fra delprojekterne kan virke som inspiration for andre, som ønsker at arbejde med problemstillinger, der minder om dem man har taget op i de enkelte projekter.</p>

1.4 Rapportens opbygning

I næste kapitel følger et resumé. Dernæst følger i kapitel 3 evalueringens konklusioner og anbefalinger. I kapitel 4 findes den tværgående analyse og i kapitel 5 analysen af temaerne.

2 Resumé

Evalueringen af de 56 delprojekter, som har fået støtte under KABU projektet, har set på hvilke konklusioner og anbefalinger, der kan udledes af delprojekternes erfaringer.

Konklusionerne er opdelt på tre tværgående aspekter og på de syv temaer, som projekterne er inddelt i. Anbefalingerne er struktureret ud fra tre begreber, som dækker de overordnede problemstillinger i arbejdet med udsatte børn og unge.

De overordnede erfaringer

Problemstillingerne kan indeholdes i begreberne **koordinering**, **systematik** og **inddragelse**. I forhold til disse begreber viser de overordnede erfaringer fra delprojekterne, at

- **Koordinering** mellem alle involverede parter kan øge kvaliteten
- For at højne kvaliteten kan **systematik** og metodeudvikling være vigtig i alle sammenhænge, herunder at der opstilles klare og præcise mål
- Reel **inddragelse** af børn og forældre kan skabe udvikling og kvalitativt bedre anbringelser

Udviklingspotentiale

Samlet set er de meget forskelligartede og praksisnære delprojekter ikke velegnede til at skabe evidensbaseret viden, derimod bidrager KABU delprojekterne med en unik indsigt i udviklingspotentialer på området. Delprojekterne beskæftiger sig med yderst relevante emner, og mange af projekterne er innovative - og således på forkant af praksis.

Evalueringen peger dermed på tendenser, som kan give et værdifuldt grundlag for og afsæt til videre forskning på specifikke områder. De konkrete erfaringer fra delprojekterne kan virke som inspiration for andre, som ønsker at arbejde med problemstillinger, der minder om dem man har taget op i de enkelte projekter.

Sammenhængende børnepolitik

Konklusionerne og dermed anbefalingerne er ligeledes et væsentligt input i forhold til de kommunale myndigheders arbejde med at udmønte anbringelsesreformens krav om formulering af en sammenhængende børnepolitik.

3 Konklusioner og anbefalinger

Socialudvalgets høring Som beskrevet i afsnit 1.1 blev der på Folketingets socialudvalgs høring om anbragte børn i foråret 2002 peget på

- at vi skal blive bedre til at overføre erfaringer mellem anbringelsessted, specialsystem og normalsystem
- om grundlaget for anbringelserne var godt nok
- at børn og deres forældre bør inddrages meget mere både før, under og efter beslutning om anbringelse

Begreber

De tre rejste problemstillinger kan indeholdes i begreberne **koordinering**, **systematik** og **inddragelse**. I forhold til disse begreber viser de overordnede erfaringer fra delprojekterne, at

- **Koordinering** mellem alle involverede parter kan øge kvaliteten
- For at højne kvaliteten kan **systematik** og metodeudvikling være vigtig i alle sammenhænge, herunder at der opstilles klare og præcise mål
- Reel **inddragelse** af børn og forældre kan skabe udvikling og kvalitativt bedre anbringelser

3.1 Konklusioner⁸

3.1.1 De tre tværgående aspekter

Som beskrevet i afsnit 1.3.2 har vi udvalgt tre tværgående aspekter. Disse er der nedenfor konkluderet på.

⁸ De beskrevne konklusioner blev i kort form præsenteret af COWI på KABU-konferencen den 14. og 15. april 2005. Præsentationen er vedlagt som bilag 3 i bilagsrapporten.

At give stemme

At give stemme tager udgangspunkt i, at dét at inddrage de berørte og give dem medindflydelse i alle faser af problemløsningen, har en høj prioritet i moderniseringen af anbringelsesområdet.

Et fremherskende træk ved de delprojekter, der handler om *At give stemme* er, at ved at sikre synliggørelse af primært barnet og dets forældre, forventes et mærkbart kvalitetsløft.

Ændre synet

Delprojekterne viser, at det i høj grad handler om kulturen i det sociale system. Ved at ændre fokus fra at se på alt det, der ikke fungerer, til at se på de ressourcer de berørte har, er mange blevet opmærksomme på de positive elementer, der reelt er til stede. Dette ændrede fokus kræver imidlertid en holdningsændring hos de professionelle. Man kan sige at delprojekterne afspejler behovet for et paradigmeskift, hvor synet ændres fra at se det enkelte barn eller forælder som et objekt til at se barnet og dets forældre som aktører, med udviklingsmuligheder og noget at bidrage med.

Bruge ressourcerne

Mange af delprojekterne beskæftiger sig med, hvordan man får øje på og reelt bruger de ressourcer, der findes hos børn og forældre. Ved at bruge de tilstedeværende ressourcer, ændres forholdet mellem børn-forældre og de professionelle sig til et langt mere positivt samspil.

Erfaringer fra flere delprojekter viser, at mange af de professionelle hos barnet/den unge har opdaget ressourcer, som de ikke vidste var tilstede - alene fordi barnet/den unge har fået lov til at tage ansvar og blive set i en anden sammenhæng end normalt. Som det formuleres i et delprojekt, så fik personalet en aha-oplevelse, da de lod de unge påtage sig opgaver som man tidligere mente, at de ikke kunne/skulle pålægges ansvar for. Denne erkendelse gør sig gældende i flere delprojekter og ofte kommer oplevelsen ud fra, at man har byttet øjne og ører med en anden institution eller har haft eksterne til at se på barnet eller den unge. Med andre ord giver det kvalitetsløft og ændrer fokus i arbejdet, at man kommer ud af de fastlåste opfattelser af hvad barnet kan. Det samme gør sig gældende i forhold til forældrene. En af konklusionerne er, at forældrene har ressourcer, som kan udvikles ved at inddrage dem.

Inddrage børn og forældre

Erfaringer fra flere delprojekter viser, at ved at inddrage de berørte og give dem reel medbestemmelse skabes større forståelse for og kvalitet i anbringelsen. Når børn og forældre oplever at blive hørt, at blive taget med på råd, skabes der et positivt samspil frem for en "dem-os" attitude. Ved at lytte, ved at indgå i dialog og ved at respektere den enkelte persons ønsker og holdninger skabes et større ejerskab til de beslutninger, der nødvendigvis skal træffes. Det er vigtigt, at inddragelse sker hele vejen, det vil sige både før, under og efter anbringelsen. Før anbringelsen er det vigtigt at sikre en reel inddragelse, så de berørte føler sig hørt og som minimum forstår den beslutning, der skal træffes.

At give stemme handler om at synliggøre barnet og forældrene ved,

- at ændre synet på børn og forældre fra at være objekter til at være aktører
- at sætte fokus på at bruge de ressourcer børnene og deres forældre har
- at sikre reel inddragelse af børn og forældre

Samordning og læring

Det tværgående aspekt Samordning og læring tager afsæt i at det er påvist, at der i de sociale forvaltninger ikke foregår nogen systematisk erfaringsopbygning og læring, hvorfor temaet har et klart systemperspektiv.

Samordning mellem forskellige aktører, samordning mellem de tiltag, der skal sættes i værk samt at tage læring af den indsats, der ydes, kræver klare og tydelige mål. Mål, der kan nås gennem veludviklede og anerkendte metoder.

Systematik

En systematisk tilgang er af stor betydning både for arbejdet før og under anbringelsen – og dermed også for det resultat, der opnås efter anbringelsen. Mange af delprojekterne fokuserer på vigtigheden i at udvikle en systematisk tilgang, som kan sikre, at alle aspekter er inddraget i undersøgelsen af barnet inden anbringelsen. Et projekt har fokus på at udvikle et fælles begrebsapparat, for arbejdet med § 38 undersøgelser og handleplaner. Her er der bred enighed om, at det har medført et fagligt kvalitetsløft for den enkelte sagsbehandler. En systematisk tilgang til § 38 undersøgelserne sikrer, at man kommer hele vejen rundt om problemstillingerne, og at man er meget eksplicit om barnets behov, problemer og ressourcer. Andre projekter peger på, at ved at arbejde systematisk under anbringelsen får man en øget professionalisering af det socialpædagogiske arbejde.

Dokumentation

Erfaringer fra flere delprojekter viser, at udvikling af konkrete metoder, samt en generelt større metodebevidsthed, højner kvaliteten. Der skabes så at sige fast grund under fødderne, og et ensartet grundlag for dokumentation af alle forhold omkring barnet/den unge. De konkrete metoder skal medvirke til at sikre en grundig dokumentation, der kan bruges både i det videre arbejde og i evalueringen af indsatsen. På en institution arbejder man med en dokumentationsmodel, der sikrer dokumentation af det pædagogiske arbejde for herigennem at vise de unge, at der sker noget med dem – at de udvikler sig.

Tydelig ansvarsfordeling

En sikker metode og en grundig dokumentation giver mulighed for at sikre en tydelig ansvarsfordeling mellem de forskellige aktører. Flere af delprojekterne påpeger at tydelige krav og klare ansvarsfordelinger også giver fagligt bedre løsninger. Det bliver nemmere for sagsbehandleren at stille krav til opholdsstedet, og det bliver nemmere for opholdstedet at vide, hvad der konkret er forventningen ift. det enkelte barn. Ved at inddrage den relevante ekspertise, eksempelvis PPR ift. barnets skolegang, sikres, at det er fagligt velbegrundede krav, der stilles.

Evaluering af indsatsen Endelig peges der i flere projekter på vigtigheden af at evaluere indsatsen ift. de konkrete mål der er sat. Ligeledes er det vigtigt i forvaltningen at tage læring af om og hvordan målene nås.

Samordning og læring kræver tydelige metoder og mål. Dette indebærer, at der skal være:

- systematik i tilrettelæggelsen af arbejdet med børn, unge og forældre i alle faser
- metoder, der sikrer en grundig dokumentation af alle forhold omkring børn, unge og forældre
- en tydelig ansvarsfordeling mellem de forskellige aktører
- kvalificerede evalueringer af indsatsen på baggrund af konkrete mål

Kompetence, kontinuitet og ressourcer

Temaet kompetence, kontinuitet og ressourcer tager udgangspunkt i at sociale problemer skal forstås i sin kontekst, samt vigtigheden af at få inddraget mennesker i egen situation.

Et generelt træk i næsten alle delprojekter er vigtigheden af at bevare barnets relation til omverdenen. Mange af de anbragte børn har oplevet en række brudte relationer. I delprojekterne er der set på disse relationer i forhold til skolegang, fritid, hverdagsliv, samt efterværn og slægtsanbringelser.

Fokus på skolegang	Flere delprojekter peger på vigtigheden af at skolegang ligestilles med den pædagogiske behandling, både af hensyn til at sikre en normal ramme om barnet og af hensyn til at bibringe barnet/den unge kompetencer, som efter anbringelsen kan hjælpe barnet/den unge til at kunne indgå i uddannelse eller arbejde.
Sikre barnet fritidsaktiviteter	Det har vist sig i mange delprojekter, at barnets fritidsinteresser er af stor betydning både for barnets selvtillid og for at lære, hvordan man indgår i og skaber sig netværk. Fritidsdelen bør inddrages allerede før anbringelsen, dvs. allerede i § 38 undersøgelsen.
Fastholde og skabe netværk	Erfaringen fra en række delprojekter viser, at de anbragte børn og unge ofte mangler kontinuitet i deres liv. Flere delprojekter peger på vigtigheden af at fastholde eller genopbygge barnets netværk, både i forhold til at skabe livsvidner og i forhold til at modgå den ensomhed mange føler, når de skal klare sig selv. Ved eksempelvis at lade børnene deltage i fritidsaktiviteter viser der sig nye ressourcer, og der skabes nye relationer mellem pædagog og barn. Man oplever hinanden i en ny sammenhæng.
Efterværn	I forhold til barnets/den unges videre succes i livet, er det vigtigt, at man allerede ved en anbringelse tænker på tiden efter anbringelsen. Man kan sige, at efterværnet begynder allerede før anbringelsen, gennem at der tages højde for,

at få bibragt barnet de kompetencer og den kontinuitet i livet, som gør det rustet på samme måde som andre unge, der skal flyve fra reden.

Kompetence, kontinuitet og ressourcer handler om at bevare relationen til omverdenen ved at:

- sikre og stille krav til barnets skolegang
- bruge fritidsaktiviteter uden for institutionen
- fastholde netværk / etablere eksterne netværk
- modgå ensomhed efter anbringelsen

Tema Skolegang

3.1.2 De syv temaer

Syv projekter har beskæftiget sig med anbragte børns skolegang. De generelle træk i projekterne viser, at undervisningen som et element i anbringelsesforløbet på mange måder har behov for et kvalitetsløft. Dette forudsætter, at der inden anbringelsen sker en metodisk undersøgelse og beskrivelse af elevens forudsætninger, samt at de mål der opstilles er præcise og dermed evaluérbare.

Under anbringelsen er det vigtigt med en tydelig opgavefordeling mellem den socialpædagogiske del og undervisningsdelen. Det er af stor betydning for at arbejdsdelingen - og dermed samarbejdet, fungerer præcist.

Der sættes også fokus på overgangen mellem intern skole og ekstern skole. Undervisningen på den interne skole skal som udgangspunkt have som mål, at eleven kan integreres succesfuldt i det almindelige skolesystem. Nogle elever vil dog ikke kunne integreres i det almindelige system.

Sammenfattende sætter erfaringerne om anbragte børns skolegang fokus på,

- at der skal ske en afklaring af skolegang inden anbringelsen, herunder konkrete metodebeskrivelser og mål
- at der skal være en afklaring af opgavefordelingen mellem den socialpædagogiske del og undervisningsdelen
- at der skal laves tiltag til at sikre overgangen fra intern til ekstern skole

Tema Fritid

At fritidslivet betyder meget for de anbragte børn, viser de fire projekter som eksplicit har beskæftiget sig med temaet. Det skal dog understreges, at andre projekter også berører dette tema.

Før anbringelsen er det vigtigt, at barnets fritidsinteresser, samt potentiale herfor indgår i undersøgelsen af barnet. Erfaringerne fra projekterne viser, at det under anbringelsen er godt for børnene at opleve, at de kan spille en rolle i en

ikke-institutionel sammenhæng. Samtidig er det også frugtbart for de professionelle at opleve barnet i denne sammenhæng.

Fritidslivet har også en stor betydning i forhold til barnet/den unges mulighed for efter anbringelsen at etablere netværk og opretholde en sund livsstil.

Sammenfattende sætter erfaringerne om anbragte børns fritidsliv fokus på,

- at fritidsinteresser kan bruges til at vise barnets ressourcer og skabe selvtillid hos barnet/den unge
- at det er vigtigt, at der skabes/fastholdes netværk udenfor anbringelsesstedet

Tema Hverdagsliv

I forhold til kvalitet i selve anbringelsen er der udover skole og fritid et tredje vigtigt element, nemlig livet på opholdsstedet, kaldet hverdagsliv. Dette har fire delprojekter arbejdet med.

Erfaringerne viser, at en generel forudsætning for et meningsfuldt og udviklende hverdagsliv er, at børnene inddrages i tilrettelæggelsen af hverdagens gøremål. Dette kræver, at der fra opholdsstedets side arbejdes bevidst kvalitetsorienteret med baggrund i dokumentation og evaluering. For eksempel i forhold til at udvikle arbejdsformer, der kvalificerer mødet med barnet.

Ligeledes påpeger nogle af delprojekterne, at et kvalificeret hverdagsliv er af afgørende betydning for barnets liv efter anbringelsen.

Sammenfattende sætter erfaringerne om anbragte børns hverdagsliv fokus på,

- at det kræver en øget metodebevidsthed og systematik for at sikre et kvalificeret hverdagsliv for barnet

Tema Brobygning

Temaet fokuserer på alle væsentlige overgange i barnets liv. Herunder de skift der sker fra sagsbehandler til opholdssted, fra sagsbehandler til sagsbehandler osv. 14 delprojekter har arbejdet med temaet brobygning, hvorunder efterværn er placeret.

Det helt generelle træk er, at inddragelse af barn, familie og netværk tillægges afgørende betydning - og at der er et stort behov for udvikling af metoder hertil. Inddragelsen skal ske såvel før som under anbringelsen – hvilket også har afgørende betydning for et vellykket forløb efter anbringelsen.

Sammenfattende sætter erfaringerne fra brobygningsprojekterne fokus på,

- at børn og deres nærtstående bør inddrages i alle aspekter af og beslutninger om anbringelsen
- at få sikret overgangene mellem skift i sagsbehandling, opholdssted, indsats osv.

Tema Tilsyn

Tre delprojekter har omhandlet tilsyn, både forstået som en sikring af barnets retsstilling og som etablering af kontinuitet gennem en kontaktperson.

Delprojekterne viser, at der skal arbejdes med metoder, som kan sikre det kvalificerede tilsyn, og at der skal arbejdes med at skabe et for alle parter forståeligt og håndterbart grundlag for tilsyn, dvs. at der er klare roller og en tydelig ansvarsfordeling. I opfølgningen af et anbringelsesforløb bliver kvaliteten i grundlaget for tilsynet særdeles vigtigt.

Sammenfattende sætter erfaringerne fra tilsynsprojekterne fokus på,

- at der udvikles metoder til at sikre et kvalificeret tilsyn
- at der sikres en klar rollefordeling – ansvarsplacering

Tema Samarbejde

Samarbejdet mellem barn - nærtstående - system/professionelle har ti delprojekter beskæftiget sig med.

For børnene er inddragelse vigtigt for at forstå, hvad der sker i deres liv og for at udvikle de ressourcer, som de besidder. Men erfaringerne viser også, at inddragelse af forældrene er af stor betydning for børnene. Forældrene føler sig mere værd som forældre ved at blive inddraget, hvilket giver børnene en mindre konfliktfyldt anbringelse.

Delprojekterne peger i retning af, at inddragelse i samarbejdet har et stort og uudnyttet potentiale – som både kræver holdningsændringer og metodeudvikling.

Sammenfattende sætter erfaringerne fra samarbejdsprojekterne fokus på

- at sikre inddragelse af både børn og forældre
- at bruge børnenes og forældrenes ressourcer og give dem reel medindflydelse

Tema Slægtsanbringelser

Seks delprojekter har set på forskellige aspekter af slægtsanbringelser. Centralt i erfaringerne herfra står, at der er behov for afdækning af kvantitative forhold omkring slægtsanbringelser, samt at der er behov for afdækning af kvalitative forhold. Hvem kan have glæde heraf? Hvilke fordele og hvilke dilemmaer rummer det? Er der særlige krav til systemet?

Sammenfattende sætter erfaringerne om slægtsanbringelser fokus på,

- at der er behov for at genere basal viden om denne type anbringelser
- at der bør udvikles en metodik/checkliste for arbejdet med anbringelser i slægten

3.1.3 Dokumentation, formidling og metodeudvikling

Delprojekterne er inddelt i tre typer - dokumentation, formidling og metodeudvikling.

Der kan ikke uddrages særskilte konklusioner omkring dokumentations- og formidlingsprojekter, da der ikke er fundet generelle træk ved disse.

Metodeudvikling

Centralt for udviklingen af systematik og metodisk indsats hos professionelle og offentlige systemer er etablering af flere og bedre muligheder for læring og uddannelse af medarbejderne i de enkelte systemer, samt på tværs af sektorer og funktioner. Metodeudvikling kræver også mulighed for inddragelse af faglig viden. Det er endvidere en væsentlig erfaring for metodeudviklingsprojekterne under KABU, at metodeudvikling skal tage udgangspunkt i at etablere ejerskab hos medarbejderne, samt at der med fordel kan tages udgangspunkt i afdækning af brugerperspektiver.

Metodeudvikling kræver et systematisk ledelsesarbejde, der etablerer rammer, informerer, understøtter og følger op på metodeudviklingsarbejdet.

3.2 anbefalinger

Anvendelsesorienterede anbefalinger

Evalueringen giver anvisninger på, hvorledes resultater og erfaringer fra delprojekterne konkret kan anvendes, således at anbringelsesarbejdet opkvalificeres.

De anvendelsesorienterede anbefalinger indbefatter følgende niveauer

- Det politiske myndighedsniveau i den (amts)kommunale organisation
- Det administrative myndighedsniveau i den (amts)kommunale organisation
- Leverandørniveau (institutioner, væresteder, familieplejeorganisationer, familieplejere osv.)

Anbefalingerne er opstillet i forhold til de i indledningen af kapitel 3 beskrevne begreber **koordinering**, **systematik** og **inddragelse**.

3.2.1 Koordinering

Det politiske niveau

Det anbefales, at der fra politisk side stilles krav om samarbejde mellem myndigheder, både internt i kommunen og mellem forskellige offentlige myndigheder. I forbindelse hermed skal erfaringsformidling mellem myndigheder sikres gennem faste procedurer.

Særligt omkring efterværnsindsatsen skal der ske en koordinering mellem myndighedsniveauet og leverandørniveauet. I den forbindelse anbefaler SFI yderligere undersøgelse af organiseringen af efterværnsindsatsen på forvaltningsniveau, forholdet mellem børne/familie afdelinger og voksenafdelinger i forvaltningerne.

Det administrative niveau

Det anbefales, at der på det administrative niveau sikres en klar rolle- og ansvarsfordeling.

Erfaringerne fra delprojekterne viser, at en klar rollefordeling etablerer fælles ansvar for alle involverede og medfører klarhed om hvilken kompetence de forskellige instanser har.

Særlig i forbindelse med undersøgelse og planlægning af indsatsen i forbindelse med skoleforhold, anbefales det, at der sikres dokumentation af hidtidigt skoleforløb og skolemæssige status, udarbejdes klare delmål for undervisningsindsatsen og opfølgning heraf. Indsatsen bør inddrage skoleforvaltning og PPR, samt den afgivende skole. Skoleindsatsen skal målrettes fremtidige muligheder for en ungdomsuddannelse, samt afslutning af skoleindsatsen i normale skoler.

Leverandør niveau

En tydelig anbefaling til leverandørerne er, at der udvikles et mere intensivt samarbejde med myndighedsniveauet i forbindelse med indføring af udførlige handleplaner, samt at der sikres intern dokumentation af og opfølgning på handleplanens delmål.

Ligeledes peges der på, at etablering af et kontinuert og nært samarbejde om undervisningsindsats og med andre involverede såsom daginstitutioner mv. er af væsentlig betydning for at få klare rollefordelinger og få afgrænset rollerne.

Koordinering mellem alle involverede parter kan øge kvaliteten. For at sikre dette anbefales det, at

- der fra politisk side stilles krav om samarbejde mellem myndigheder, både internt i kommunen og mellem forskellige offentlige myndigheder.
- der på det administrative niveau sikres en klar rolle- og ansvarsfordeling mellem alle involverede parter både på myndigheds- og på leverandørniveau
- der på leverandørniveauet udvikles et mere intensivt samarbejde med myndighedsniveauet i forbindelse med indføring af udførlige handleplaner, samt at der sikres intern dokumentation af og opfølgning på handleplanens delmål.

3.2.2 Systematik

Det politiske niveau

En klar anbefaling til det politiske niveau, er opstilling af tydelige kvalitetsstandarder, hvilket er afgørende for arbejdet med anbringelsessager på det administrative niveau.

Kvalitetsstandarderne skal indeholde krav om en fælles metode i forhold til § 38 undersøgelser og handleplaner, så det sikres, at der arbejdes systematisk med alle aspekter af barnets situation i alle faser af anbringelsesarbejdet. Der skal være systematik omkring samarbejde mellem myndigheder, omkring undersøgelses- og handleplansarbejdet, samt i forhold til tilsyn og efterværn. I forbindelse hermed skal erfaringsformidling mellem myndigheder sikres, evt. gennem etablering af særlige undervisningstilbud til sagsbehandlere mv.

Ligeledes ses det som en væsentlig anbefaling, at der er opstillet politiske mål for indsatsen overfor udsatte og truede børn. Herunder at der er krav om systematisk inddragelse af børn og deres forældre i alle aspekter af sagen.

Endelig vurderes det som afgørende, at der fra politisk side prioriteres en løbende opfølgning (evaluering) og justering af indsatsen for det enkelte barn.

Det administrative niveau

Jævnfør ovenstående er det vigtigt, at det administrative niveau arbejder systematisk med sagerne ud fra de politisk fastsatte mål.

Dette betyder, at en klar anbefaling til det administrative niveau er, at der skal opstilles systematiske rutiner i sagsbehandlingen, herunder etableres et fælles sprog/fælles metode. Gennem anvendelse af fælles metode opnås mulighed for kvalitetssikring og læring i organisationen. For at sikre dette er det vigtigt, at der inddrages relevante fagfolk og at der anvendes/inddrages faglig viden i forbindelse med udarbejdelse af de systematiske procedurer. Herunder at der gives mulighed for undervisning og faglig refleksion mellem medarbejderne og mellem de relevante samarbejdende aktører på området.

Erfaringerne viser, at systematisk undersøgelsesarbejde medfører bedre betingelser for samarbejde mellem medarbejdere og sektorer og muliggør at der opstilles handleplaner med klare delmål. Dette understøtter muligheden for at sikre det rigtige tilbud til barnet eller den unge, hvilket igen understøtter samarbejdet omkring handleplanen mellem myndighed og opholdssted.

Endelig sikrer en systematisk sagsbehandling bedre inddragelse af og dialog med forældre, børn og unge i processen, der bliver mere overskuelig for brugerne.

Det skal sikres, at der anlægges et helhedssyn på de anbragte børn og unges situation i opstilling af handleplaner og opfølgning (tilsyn). Den systematiske undersøgelse skal dække alle områder omkring barnet - barnets udvikling, familie, socialt netværk, fritidsforhold, sundhedsforhold og afdækning af ressourcer.

Leverandør niveau

I forhold til leverandørniveauet peges også på etablering af systematiske procedurer omkring inddragelse af børn, unge og forældre.

En væsentlig anbefaling er, at der sikres dokumentation af den pædagogiske praksis (hvad gør man og hvorfor), samt dokumentation og direkte videregivelse af børn og forældres perspektiver til myndigheden og andre relevante aktører. Dette særligt med henblik på afdækning af ressourcer, interesser mv. og med henblik på bedre behandlingsplanlægning og større grad af partnerskab og samarbejde.

Erfaringer fra projekterne peger på vigtigheden af, at der systematisk arbejdes med at sikre børn og unges deltagelse i eksterne fritidsaktiviteter samt kontakt til eksterne sociale netværk under anbringelsen. Den herigennem opnåede udvikling af sociale kompetencer og tilknytning i det civile liv er afgørende som løbende mål forud for egentlig efterværnsindsats.

Det anbefales, at der etableres systematiske procedurer omkring udskrivning og efterværnsprocesser, herunder udvikling af systematiske procedurer, der er tilstrækkeligt fleksible til at genoptage forløb efter afbrydelser.

For at højne kvaliteten er **systematik** og metodeudvikling vigtig i alle sammenhænge, herunder at der opstilles klare og præcise mål. For at sikre dette anbefales det, at

- det politiske niveau, opstiller tydelige kvalitetsstandarder, hvilket er afgørende for arbejdet med anbringelsessager på det administrative niveau.
- det politiske niveau opstiller tydelige mål for indsatsen overfor udsatte og truede børn.
- det administrative niveau opstiller systematiske rutiner i sagsbehandlingen, herunder etableres et fælles sprog/fælles metode.
- leverandørniveauet sikrer dokumentation af den pædagogiske praksis, samt dokumentation og direkte videregivelse af børn og forældres perspektiver til myndigheden og andre relevante aktører.

3.2.3 Inddragelse

Det politiske niveau

En klar anbefaling til det politiske niveau er, at man medvirker til at sikre en reel inddragelse af børn, unge og forældre, eksempelvis gennem vedtagelse af specifikke mål og kvalitetsstandarder.

Af disse skal fremgå, at inddragelse er helt central for alle dele af indsatsen, lige fra undersøgelse og handleplaner, til før, under (tilsyn) og efter (systematisk plan for indsatsen). I denne forbindelse er det ligeledes væsentligt med afdekning af familie, netværk og ressourcer for at sikre en helhedsindsats.

Særligt i forhold til slægtsanbringelser anbefales det, at der etableres særlige uddannelses tilbud for medarbejderne med henblik på undersøgelse forud for og støtte under slægtsanbringelse.

Det administrative niveau

Erfaringerne peger på en specifik anbefaling om, at der skal opstilles procedurer omkring inddragelse af børn, unge og deres forældre. Herunder at der stilles krav om at den sproglige formidling til børn, unge og deres forældre er almen forståelig.

Særligt i forhold til slægtsanbringelser - og undersøgelse af familiens forhold og evt. etablering af slægtsanbringelse skal det sikres, at medarbejderne er særligt kvalificerede til at møde slægtsfamilien. Dette indebærer, at medarbejderne har viden om de særlige dilemmaer og behov for støtte, der kan opstå i forbindelse med anbringelse i slægtsfamilie.

Leverandør niveau Erfaringer viser, at en tydelig anbefaling til leverandørniveauet er, at der skal udvikles nye former for inddragelse af forældre og andet netværk i hverdagen under anbringelsen. Herunder at forældre-netværk bruges i brugerundersøgelser og intern metodeudvikling mv.

Reel **inddragelse** af børn og forældre kan skabe udvikling og kvalitativt bedre anbringelser. For at sikre dette anbefales det, at

- det politiske niveau medvirker til at sikre en reel inddragelse af børn, unge og forældre, eksempelvis gennem vedtagelse af specifikke mål og kvalitetsstandarder.
- det administrative niveau opstiller procedurer for inddragelse af børn, unge og deres forældre. Herunder at der stilles krav om at den sproglige formidling til børn, unge og deres forældre er almen forståelig.
- leverandørniveauet udvikler nye former for inddragelse af forældre og andet netværk i hverdagen under anbringelsen.

4 Tværgående analyser

På baggrund af beskrivelsen af tendenserne i det socialpolitiske arbejde på anbringelsesområdet (afsnit 1.1) har vi udvalgt tre aspekter for den tværgående analyse af KABU delprojekterne:

- At give stemme.
Om børn, unge og forældres deltagelse i løsningen af problemerne
- Samordning og læring i det offentlige system
- Kompetence, ressourcer og kontinuitet i børns og unges liv

I det følgende beskrives de tre delanalyser i ovennævnte rækkefølge.

4.1 At give stemme

Baggrund for temaet

At inddrage de berørte og give dem medindflydelse i alle faser af problemløsningen har meget høj prioritet i moderniseringen af anbringelsesområdet.

Børnene

Dette er i overensstemmelse med den almindelige pædagogiske og udviklingspsykologiske antagelse om, at børn er centrale agenter i deres egen udvikling⁹.

Alligevel er et af de centrale resultater fra SFI-undersøgelsen af kommunernes børnesager¹⁰, at inddragelsen af børn og unge i undersøgelser, planlægning og iværksættelsen af interventioner er mangelfuld. Dertil kommer, at der mangler specifik støtte til børn og unge med henblik på "*at klare sig under de særlige vilkår, det medfører at være barn af ressourcetsvage forældre*".

De almindelige erfaringer med samarbejdet med udsatte børn og unge siger, at samarbejdet på ingen måde er en let opgave. Men ikke desto mindre er det helt centralt for succes i arbejdet¹¹.

⁹ Sommer, 2003. Egelund (2003) konkluderer, hvordan direkte inddragelse af børn og unge kan give vigtige informationer, der letter arbejdet med ressourcer og kompetencer.

¹⁰ Christensen, 2002

¹¹ Schwartz, 2001. Erfaringer fra udlandet viser heldigvis, at der kan udvikles særlige procedurer omkring dette, som det blandt andet fandt sted i det engelske Blueprint projekt

Forældrene

To tredjedele af kommunernes børnesager opstår på grund af henvendelser fra forældrene. Christensen (2002) anfører, at den mest afgørende faktor i arbejdet med udsatte børn og unge er samarbejdet med forældrene¹². Det er derfor også yderst relevant at forholde sig til, hvordan forældrene inddrages.

Hidtil gennemførte forsøg med øget samarbejde med forældre peger på, at det er vigtigt, at målene er klart og konkret formulerede. Det kan være i form af forældrekontrakter om konkrete forhold i dagligdagen (KL, 2003), samhandlinger eller i form af konkrete former for forældreuddannelse i form af adfærdsinlæring med udgangspunkt i eksisterende ressourcer.

Case valg

Vi har gennemført dybdegående undersøgelse af fem delprojekter inden for dette fokus. Nedenstående tabel giver en oversigt over de undersøgte projekter:

Tabel 1 Undersøgte delprojekter under temaet "At give stemme"

Projektnr.	Projekt	Tema
122	Brønderslev Kommune: "Det gode anbringelsesforløb - barnets frirum"	Samarbejde - nærtstående - system/professionelle Metodeudvikling og dokumentation Under anbringelsen
126	Sønderjyllands Amt "De kalder det et vilkår"	Hverdagsliv Metodeudvikling Under anbringelsen
55	Thorshøjgaard "Kvalitetsstrategier til udvikling af Thorshøjgaard tilbud"	Tværgående Metodeudvikling og dokumentation Under anbringelsen
183	Familieafdelingen i Helsingør Kommune og FBU ForældreLANDSforeningen " Hør på os og brug vores ressourcer"	Samarbejde - nærtstående - system/professionelle Metodeudvikling Før og under anbringelsen
172	D.S.I. Hedehuset "Dokumentation af et behandlingsforløb"	Hverdag Metodeudvikling og dokumentation Under og efter anbringelsen

De udvalgte delprojekter har klare formål, og arbejder systematisk og metodisk med at kvalificere forsøget på at give børn, unge og forældre stemme. Samtidig formulerer de klare hensigter i forhold til, hvilken systemmæssig rolle og hvilke mål denne indsats skal forholde sig til.

(NCB 2004). Egelund omtaler, at det kræver særlig støtte til sagsbehandlere at gennemføre den engagerede direkte kontakt med familier, børn og unge

¹² Egelund (2003) dokumenterer, at kommunernes sagsbehandling ikke i tilstrækkelig grad inddrager forældrene, og det i en grad, hvor kommunernes forpligtigelser ikke synes at være overholdt i forhold til retssikkerhed. Jacobsen (2003) fastslår, at forældre til anbragte børn gerne vil høres og bruges ("Hør på os og brug vores ressourcer", s. 3). Christensen (2002) fremhæver, at konkrete omsorgstilbud synes at være de mest acceptable for forældrene til truede børn.

Delprojekterne har forskellige udgangspunkter: Lige fra hele anbringelsesproceduren med inddragelse af alle parter, over fokus på den snævre forvaltningsmæssige indsats, til institutionens måde at inddrage børn og forældre på. Samtidig fordeler de sig ud over landet, og er blevet gennemført af såvel større som mindre enheder.

4.1.1 Generelle træk i projekterne

Det er et generelt træk ved langt de fleste af KABU delprojekterne, at inddragelse indgår som et grundtema. Hermed forstås inddragelse af børn, forældre og netværk som aktører i et anbringelsesforløb. Det kan altså konstateres – i det omfang KABU delprojekterne afspejler den generelle virkelighed – at der er stor samklang mellem de overordnede mål på området i forhold til inddragelse og medindflydelse, og de ønsker om udvikling af området, som udspiller sig i den konkrete virkelighed.

Udviklingsbehov

Samtidig kan det konstateres, at der er et stort behov for udvikling. I mange af projekterne arbejdes der netop med at udvikle metoder, der sikrer inddragelse og medindflydelse. Der kan således konstateres en stor interesse for inddragelse og medindflydelse. På den anden side viser projekterne også, at der er mange vanskeligheder i forhold til, hvordan inddragelsen og medindflydelsen konkret skal gives form.

Disse vanskeligheder bunder ikke mindst i, at hele det anbringende systems grundtankegang skal ændres, hvis inddragelsen skal lykkes. Det kræver en meget stærk bevidsthed i forhold til metode, og det kræver en stærk ledelsesmæssig vilje og opbakning til de medarbejdere, der skal arbejde med inddragelse i praksis.

Asymmetrisk relation

Langt de fleste anbringelser er principielt frivillige, og kun et fåtal er gennemført ved tvang. Alligevel kan det principielt og med god ret hævdes, at en anbringelsessag kun opstår, hvor staten (den kommunale myndighed) anser det for nødvendigt at gribe ind i forældrenes ret til at råde over deres børns ve og vel. Der er altså tale om myndighedsudøvelse og i denne forståelse tale om en asymmetrisk relation. Inddragelse og medindflydelse sker på denne baggrund.

Udbyttet

Det tyder dog på, at der er store gevinster ved inddragelse - både for forældre, børn og unge og for systemet.

Forældre og børn kan få meget ud af inddragelsen. De bliver først og fremmest informeret på et højere niveau. De ved, hvad der skal ske med dem, og de kender begrundelserne. Deres selvfølelse får det bedre, når de bliver inddraget, og de bliver potentielt til mere positive samspillere i forhold til både forvaltning og foranstaltning. Det kan således lade sig gøre at aktivere ressourcer hos såvel børn som forældre, og ikke mindst at skabe en oplevelse af anbringelsesforløbet, som er mere positiv - hvis man har fokus på højere grad af inddragelse og medindflydelse. Igennem den rette inddragelse sker der også udvikling af nye ressourcer.

Der er ingen tvivl om, at såvel forvaltningssystemer som institutioner kan hente særdeles meget brugbar viden gennem inddragelse, som skaber basis for en langt mere kvalificeret myndighedsudøvelse og et mere kvalificeret arbejde på institutionerne. Samtidig kan der skabes et mere positivt samspil, der blandt andet baserer sig på de ressourcer, som inddragelsen skaber og afdækker. Forvaltningsrepræsentanter bliver også udfordret i forhold i forhold til kommunikation. Det, der formidles, eller det der udvikles i samarbejde, skal formidles på forståelige måder. Det fremtvinger en klarhed i begrundelser, målsætninger og handleplaner, som er produktiv indadtil i forvaltningssystemet.

4.1.2 Krav til systemet

En ordentlig inddragelse kan således give gevinster for både systemet og for børn, unge og forældre. Inddragelse og medindflydelse stiller dog store krav til såvel det anbringende system som til anbringelsesstedet. I det følgende deler vi analysen op i, hvad der kræves henholdsvis før, under og efter anbringelsen.

Før anbringelsen

Inddragelse før anbringelsen stiller krav om, at forældreinddragelsen er fastlagt i systemet. Det gælder f.eks. i forhold til formuleringen af handleplaner. En række af KABU delprojekterne beskæftiger sig med dette aspekt.

I projektet **Hør på os og brug vores ressourcer** (FBU og Helsingør Kommune) er man for eksempel nået til ”i forbindelse med erfaringerne fra projektet at justere skemaer og manualer, således at der kommer endnu mere fokus på inddragelse af forældre, barnet og den unge i arbejdet med handleplanerne”. Erfaringen er, at der skal sættes skarpt fokus på procedurer og ikke mindst på overholdelse af procedurer, hvis inddragelse skal ske mere og bedre.

Denne erfaring er projektet i Helsingør ikke ene om. Det gælder f.eks. også projektet i Aalborg Kommune **Helhed og tværsektoriel planlægning af anbringelser**. I dette projekt betones det desuden, at omlægningen af procedurer og kvalitetstjekket på disse omlægninger skal have fokus på udvikling og ikke på kontrol. Resultaterne fra de tilbagevendende kvalitetstjek bruges således til læring i det kollegiale fællesskab - og ikke som "løftet pegefinger" i forhold til den enkelte medarbejder. Samtidig er det erfaringen, at de krævede omlægninger rækker så dybt ind i indarbejdede procedurer, at de kræver fuld ledelsesmæssig opbakning.

Der kræves således fokus på såvel de organisatoriske forhold, tydeliggørelse af procedurer, der sikrer inddragelse, som på det værdimæssige grundlag. Inddragelse – at give stemme – skal tillægges positiv værdi i praksis.

I projektet **Det gode anbringelsesforløb - barnets frirum** (Brønderslev Kommune) har sagsbehandlerne udfordret hinanden ved at etablere samtale/samværsgrupper med anbragte børn og unge. Formålet er blandt andet at skabe læring for sagsbehandlerne. Det sker f.eks. i forhold til at børnene og de unge fremtræder ganske anderledes i disse aktiviteter end i andre aktiviteter knyttet til sagsbehandlingen.

Under anbringelsen En række af KABU delprojekterne beskæftiger sig med inddragelse af børn og forældre under anbringelsen. Det påpeges i flere delprojekter, at inddragelse af forældrene i institutionernes daglige virke er ressourcekrævende, og derfor vanskeligt at håndtere. På den anden side er der også væsentlige gevinster ved inddragelse, som kan betyde tilførsel af andre typer ressourcer end tid.

I projektet **Hør på os og brug vores ressourcer** (FBU og Helsingør Kommune) har man arbejdet med forældreinddragelse. Her udtaler en leder fra et anbringelsessted: *"Hvis man f.eks. kan få en af forældrene med til at male barnets værelse på anbringelsesstedet, er det super. Men man skal dog også huske på, hvilke ressourcer forældrene kommer med"*. Dette illustrerer, at inddragelse af forældrene under anbringelsen er en positiv foreteelse, men kun hvis der tages hensyn til ressourcesiden.

I projektet **Udvikling af kvalitetsstrategier** (Thorshøjgård) er der blevet arbejdet med inddragelse af såvel børn/unge som forældre. Det har rykket ved vante opfattelser. For eksempel bliver der arbejdet med forventningsafstemning sammen med forældre. En professionel udtaler: *"Det at vi nu begynder at arbejde systematisk med at forklare forældrene, hvorfor det vi gør, er vigtigt: Det betyder også, at forældrene nu begynder at stille krav til os og de unge"*.

Nogle af delprojekterne har beskæftiget sig med inddragelse af børn og unge under anbringelsen. Projektet **De kalder det et vilkår** (Sønderjyllands Amt) arbejder for eksempel med dette område. I projektet blev børn på Sønderborg Erhvervsskole og Helsehjemmet inviteret med til at formulere en række udviklingsområder. Disse udviklingsområder blev prioriteret bl.a. gennem møder med børnene og de unge. De større børn og de unge viste sig til pædagogernes overraskelse meget interesserede i disse diskussioner.

I det videre arbejde - især med de unge - viser forholdet mellem medindflydelse og medansvar sig at være væsentligt. Den rigtige balance bliver central. En ung pige på Helsehjemmet udtrykker, at hun har indflydelse, men at pædagogerne er gode til finde ud af, hvor meget indflydelse hun kan administrere.

Et andet projekt på Helsehjemmet har fokus på at inddrage barnets hjemmenetværk i bredeste forstand i forbindelse med indskrivning af barnet. Det formuleres som et ideal¹³, at barnet mødes af anbringelsesstedet på sin hjemmebane. Det giver pædagogen mulighed for at lære barnet at kende på dets egne præmisser, samtidig med at det giver barnet mulighed for at forbinde sig med en voksen på anbringelsesstedet.

På Thorshøjgård i delprojektet **Udvikling af kvalitetsstrategier** arbejdes der bevidst med, at inddragelse skal foregå gennem en fast procedure - f.eks. ved fastlæggelsen af behandlingsplaner. Brugerundersøgelser samme sted viser: *"at brugerperspektivet er nyttigt, fordi man lærer mere om den enkelte elev"*. Samme sted har arbejdet med inddragelse sat øget fokus på efterværn, fordi de unge er meget optagede af deres fremtid – og meget usikre på den. Selve prin-

¹³ Delvist afprøvet én gang.

cippet om at arbejde med brugerundersøgelser ses der mange muligheder i. Det er én måde at nærme sig brugernes perspektiv på.

Efter anbringelsen

Det er ganske klart, at børnene og de unge har et stærkt behov for at have en sikker viden om deres fremtid. Samtidig er det klart, at mange af dem har brug for hjælp til efter anbringelsen at realisere deres forestillinger om fremtiden. Der må altså sættes et stærkt fokus på støtteindsats i det hele taget, og dette fokus må være til stede i hele anbringelsesforløbet. Måske allerede i handleplansarbejdet inden anbringelsen.

4.1.2 Konklusioner

Det er væsentligt at fortsætte udviklingsarbejdet hen imod at inddrage forældre, børn og unge i anbringelsesforløbet, fordi det giver

- ny og bedre viden
- en større grad af partnerskab og samarbejde
- større selvfølelse hos forældre og børn og unge
- større klarhed i formuleringen af mål og planer på alle niveauer
- et bedre forløb efter anbringelsen

Det er væsentligt i metodeudviklingsarbejdet hen imod at give stemme/skabe større inddragelse, at være opmærksom på

- at der er stærke kræfter på spil, som kan gøre det vanskeligt
- at disse udviklingsprocesser kræver stærk ledelsesmæssig opbakning
- at der i udviklingsprocesserne kræves nye kompetencer, dvs. uddannelse
- at det at give stemme kræver holdningsændringer, der igen kræver klare og entydige procedurer
- at inddragelse kræver et bevidst arbejde med sproget, så det bliver forståeligt og håndterbart for de inddragne
- ikke at inddrage børn og unge i forhold til krav, de ikke kan imødekomme

4.2 Samordning og læring

Baggrund for temaet

Generelt er anbringelsessager kendetegnet ved, at mange forskellige offentlige instanser og hjælpesystemer er eller har været indblandet. En tredjedel af børnesagerne i kommunerne er gengangere, hvor der er massive sociale problemer, og hvor der tidligere er rejst sag omkring barnet eller søskende¹⁴. Hen ved 20 % af børnene i de kommunale børnesager vurderes at have egentlige psykiske problemer. Forældrene til anbragte børn er kendetegnet ved en kombination af problemer: arbejdsløshed, misbrug eller psykiske problemer mv. Hertil kommer, at skoleproblemer fylder meget i forhold til udsatte børn og unge. To tredjedele af børnene har koncentrationsproblemer og 13 % vurderes i en delundersøgelse at være ude af stand til indlæring¹⁵. Undersøgelser af anbragte børns

¹⁴ Christensen, 2002

¹⁵ Nygaard Christoffersen, 2002 – her efter Christensen, 2002

skolegang har ligeledes vist, at der er problemer med uddannelse. Der er således ingen tvivl om, at anbringelsessager er tunge og komplekse.

Alligevel er det påvist, at der i de sociale forvaltninger ofte ikke foregår nogen systematisk erfaringsopbygning og læring. De meget komplekse børnesager med mange involverede bliver behandlet meget forskelligt - også i den enkelte kommune, og det er vanskeligt at indarbejde og anvende systematisk viden i relation til anbringelse af børn og unge. Fokus har været rettet mod kommunernes manglende § 38 undersøgelser og handleplaner i forbindelse med anbringelse, og i en del kommuner har der de senere år været arbejdet med distrikts- og tværfagligt samarbejde mellem offentlige tilbud ikke mindst i forhold til udsatte børn og unge.

Mere effektive procedurer og organiseringer

Socialministeriet, Amdtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening har på baggrund af resultater fra undersøgelser og høringer omkring effektiviteten af den offentlige sagsbehandling i særligt grad påpeget, at man med henblik på at etablere mere effektive og helhedsorienterede/kontinuitetsfremmende procedurer og organiseringer af videns- og erfaringsdeling og læring må udvikle:

- Fælles viden om muligheder og handlinger imellem den anbringende myndighed og anbringelsesstedet, normalsystem og skole og socialforvaltning.
- Mere effektiv og systematisk undersøgelse og beskrivelse i alle faser af offentlig involvering, herunder indledende undersøgelse, tilsyn, handleplaner mv., samt opsamling og systematisering af sagerne med henblik på læring og udvikling af procedurer og metoder.

Case udvælgelse

Vi har gennemført dybdegående undersøgelse af to delprojekter inden for dette fokus. Nedenstående tabel viser de undersøgte cases.

Tabel 2 Undersøgte projekter under temaet "Samordning og læring"

Projekt nr	Projekt	Tema
77-78	Århus Amt <i>"Brobygning mellem Ungdomspsykiatrisk afd. anbringelsessted, kommune og amt. Formidling, dokumentation og evaluering af brobygningsprojekt"</i>	Brobygning Metodeudvikling, dokumentation og formidling Før anbringelsen
134	Socialforvaltningen, Aalborg Kommune <i>"Helhed og tværsektoriel planlægning af anbringelser. Et pilotprojekt på tværs af skole/kultur- og socialområdet i Aalborg Kommune"</i>	Brobygning Metodeudvikling og formidling Før og under anbringelsen

Delprojekterne har klare målformuleringer og velbeskrevne metodevalg, og dækker både den kommunale forvaltnings relation til den anbragte, institutionens relation til den anbringende myndighed, samt de tværsektorielle relationer i en kommune.

4.2.1 Generelle træk i projekterne

Helhed og tværsektoriel planlægning

I Aalborg kommunes projekt **Helhed og tværsektoriel planlægning** er der foretaget et metodeudviklingsarbejde på baggrund af Pär Nygrens fagmodel. Der er udarbejdet fast indhold for § 38 undersøgelsen, og især er der lagt vægt på tilknytning til familien, på skole og læringsforhold, på sundhedsforhold og på fritid. PPR er inddraget med henblik på en særlig kvalificering af undersøgelses- og opfølgingsarbejdet i forbindelse med skoleforhold. I forlængelse heraf arbejdes der med detaljerede handleplaner, hvor konkrete delmål og resultatforventninger opstilles. Dette detaljerede arbejde med undersøgelse og handleplaner ligger til grund for en mere præcis udvælgelse af anbringelsesform og sted, ligesom det ligger til grund for opfølgning og tilsyn, samt kvalitetstjek på sagsbehandlingen.

Brobygning

Projektet i Århus Amt - **Brobygning** - omhandler samarbejdet mellem Børne- og Ungdomspsykiatrisk Hospital og de kommunale og amtskommunale myndigheder i forbindelse med døgnanbringelse af børn og unge, der er færdigbehandlede på BUH. Den udviklede samarbejdsmodel inddrager kommune og amt samt pårørende tidligt i indlæggelsen, når BUH vurderer, at en efterfølgende døgnanbringelse er en sandsynlig udgang på behandlingen. Samarbejdet med fastlagte rollefordelinger og procedurer har medført kortere sagsbehandlingstid, færre genindlæggelser og større kvalitet i anbringelsesarbejdet. Modellen sikrer stor indflydelse til pårørende og de unge, og der udtrykkes stor tilfredshed fra brugerrepræsentanter.

Fokuspunkter

De to projekter afspejler en række fokuspunkter, der har været centrale for udviklingen af det offentlige anbringelsesarbejde gennem de senere år. Begge projekter fokuserer således på at udvikle effektive og helhedsorienterede/kontinuitetsfremmende metoder til videns- erfaringsdeling, og projekterne peger tilsammen på følgende to hovedpunkter som centrale i dette arbejde:

- Klar rollefordeling mellem aktørerne
- Anvendelse af systematisk undersøgelse og beskrivelse i alle faser

Dette leder til etablering af et fælles vidensgrundlag mellem sektorer, myndighed og anbringelsessted samt samordning af indsatsen.

4.2.2 Klar rollefordeling

Klare roller

I Aalborg Kommunes projekt **Helhed og tværsektoriel planlægning** etableres der klare roller, både tværsektorielt og internt i socialforvaltningen. Det tværsektorielle angår PPRs rolle i forbindelse med undersøgelsen og planlægningen af barnets uddannelse. Det er således PPR, der opstiller de uddannelsesmæssige mål for barnet, og deltager i et årligt tilsyn. Det er derimod socialrådgiveren, der har ansvaret for at opstille mål for den behandlingsmæssige og socialpædagogiske indsats.

Der fastlægges også roller internt i socialforvaltningen. Det sker gennem etablering af et fælles fagligt udgangspunkt, samt fælles retningslinjer for indhold

og procedurer i forbindelse med udarbejdelse af undersøgelser og handleplaner. Herved bliver det klart, hvad der kan forventes af den enkelte medarbejder. Forudsætningen for vidensdeling og læring er, at de forskellige forvaltninger, medarbejdere og grupper, der optræder som aktører i forbindelse med anbringelsesarbejdet, rent faktisk har afklarede roller og ansvarsområder.

Samarbejdsmodeller

I projekt **Brobygning** har Børne- og Ungdomspsykiatrisk Hospitals (BUH) et samarbejde med kommuner og amter, der på lignende vis etablerer en eksplicit formuleret samarbejdsmodel, som fastlægger ansvar, rollefordeling og rutiner i forbindelse med sikringen af overgang fra indlæggelse til nødvendig døgnanbringelse. Kodeordet i samarbejdsmodellen er forpligtende samarbejde og afgørende for modellen er, at de personer, der udpeges fra kommune og amt, har kompetence til at træffe beslutninger. En eventuel endelig godkendelse kan efterfølgende ske uden at forsinke forløbet¹⁶. Fordelen ved de klare roller er også her, at det bliver meget tydeligt, hvem der har ansvar for hvad. Der er således ikke længere mulighed for "*at kaste aben frem og tilbage - for alle ved, hvem der sidder med den!*"

Det er interessant, at samarbejdsmodellen i Århus tager udgangspunkt i Hospitalet og ikke som sædvanligt i anbringelsessager i kommunen. Fordelen er i dette tilfælde, at Hospitalet kan indlede procedurene allerede ved indlæggelsen, hvor den kommunale myndighed ikke nødvendigvis er orienteret. At det er muligt at etablere samarbejdsmodeller med klare rollefordelinger også på usædvanlige måder, viser styrken i afklaringen af rollefordelingen, idet det i sig selv skaber mere effektiv sagsbehandling.

4.2.3 Systematisk undersøgelse

Klare rollefordelinger skaber som nævnt et godt grundlag for samordning og læring, men også systematik i undersøgelsesarbejdet understøtter dette. Det systematiske undersøgelsesarbejde sikrer både sammenlignelighed mellem de forskellige aktørers arbejde og det støtter aktørerne i at forstå hinanden - på tværs af fagskel og afdelinger. Så længe sagsarbejdet er præget af stor uensartethed, kræver det mange flere ressourcer at etablere fælles læring.

Aalborg Kommunes projekt **Helhed og tværsektorial planlægning** arbejder som nævnt meget systematisk med både § 38 undersøgelser og handleplaner¹⁷.

Systematisk standardisering

De metoder, der anvendes i arbejdet, er tilvejebragt gennem et fagligt udviklingsarbejde, der etablerer et vidensmæssigt grundlag og en argumentation for (og instruktion i) brugen af fælles skemaer. Det er centralt, at der i etableringen af faste rutiner og procedurer inddrages eksisterende faglig viden, og ikke blot standardisering.

Indførelsen af den fælles metode har forudsat undervisning af personalet samlet og i mindre grupper med henblik på udvikling af et fælles rationale for anvend-

¹⁶ Der henvises til bilagsrapporten for en nærmere beskrivelse af projektet

¹⁷ Der henvises til bilagsrapporten for en nærmere beskrivelse af projektet.

	<p>delsen. Fælles undervisning eller refleksion over metodearbejdet er ikke bare en forudsætning for indførelsen af nye rutiner, men også for en videre brug af det fælles sprog, der skabes. Dette kan skabe grobund for indførelsen af stadige forbedringer, først og fremmest af sagsarbejdet, men også gennem stadig revision og forbedring af de fælles procedurer.</p>
<p>Kvalitetstjek og læring</p>	<p>Hver måned udtager lederen sager til kvalitetstjek for at få indblik i, om metoderne anvendes hensigtsmæssigt. Formålet med dette er ikke 'at slå nogen oven i hovedet', men derimod at uddrage læring: Hvad kan forbedres? Hvilke punkter skal udtages til generel læring?</p>
<p>Konkrete delmål i handleplanen</p>	<p>Den faste systematik omkring udarbejdelse af handleplaner er udgangspunkt for udvælgelse af anbringelsesform og sted. I handleplanen skal der opstilles konkrete delmål og resultatforventninger inden for et seks måneders perspektiv, og der følges op på handleplanen halvårligt - for skoledelen helårligt. Det er socialrådgiveren, der opstiller de socialpædagogiske og behandlingsmæssige mål, mens skoledelen varetages af PPR. Handleplanen skal også beskrive delmål for tilknytningen til den anbragtes familie/netværk, sundhedsmæssige delmål og fritidsmæssige delmål¹⁸. Når målene er opstillet udvælges opholdsstedet. Delmålene definerer kravene til opholdsstedet, og der skal argumenteres for, hvorfor netop det konkrete opholdssted vælges, og hvor lang tid man forventer, at anbringelsen skal vare.</p> <p>Dette betyder, at sagsbehandleren bliver mere fokuseret på, hvad anbringelsesstedet konkret skal kunne i forhold til det konkrete barn. Dette kan danne baggrund for et bedre samarbejde med opholdsstedet om revidering og detaljering af handleplanen.</p>
<p>Gennemskuelighed</p>	<p>En særlig gevinst ved erfaringerne fra Aalborg og Århus er, at forløbene bliver mere gennemskuelige for brugerne. Der er indført faste punkter for undersøgelse, faste punkter i handleplanen, faste punkter til møder og dagsordener. De forskellige involverede aktører ved, hvad de kan forvente sig.</p>

4.2.4 Konklusioner

Udvikling af systematik og læring i organisationerne opstår ikke af sig selv, men kun gennem organiseret udvikling af organisationerne. Det kræver tid og ressourcer, men det opvejes måske på længere sigt af højere kvalitet og sparede menneskelige og økonomiske ressourcer. Det er dog ikke muligt at sige noget samlet om disse effekter.

Erfaringerne fra de ovennævnte delprojekter samt andre delprojekter peger dog på følgende fordele ved klar rollefordeling og systematisk undersøgelsesarbejde:

¹⁸ Når anbringelsesreformen træder i kraft 1. januar 2006, bliver disse punkter obligatoriske, jævnfør §38, stk. 2 i Lov om social service

- Klar rollefordeling etablerer fælles ansvar for alle involverede og medfører klarhed om kompetence mellem forskellige instanser
- Systematisk undersøgelsesarbejde medfører bedre betingelser for samarbejde mellem medarbejdere og sektorer og muliggør at der opstilles handplaner med klare delmål
- Systematisk sagsbehandling sikrer bedre inddragelse af og dialog med forældre, børn og unge i processen, som bliver mere overskuelig for brugerne

For at etablere dette kræves der:

- Inddragelse af relevante fagfolk
- Anvendelse af faglig viden
- Undervisning og faglig refleksion mellem medarbejdere og mellem relevante samarbejdende aktører på området.

4.3 Kompetence, kontinuitet og ressourcer

Baggrund for temaet

Undersøgelser har vist, at en del tidligere anbragte børn er dårligere stillet end gennemsnittet af befolkningen på en række områder. Dette kan hænge sammen med tidligere og/eller nuværende praksis før, under og efter anbringelse. Det er svært at fastslå nogen entydig sammenhæng¹⁹, men det er sandsynliggjort, at sociale problemer må forstås i sin kontekst, og at holdbare interventioner fordrer inddragelse af mennesker i deres kontekst²⁰. Det vil sige at barnets nære miljø skal inddrages i anbringelsen - herunder skole, fritidsinteresser samt barnets/den unges familie og venner.

KABU projektet har for delprojekterne inddraget såvel skolegang som fritidsinteresser, men allermest centralt i henhold til dette tema står efterværn og slægtsanbringelse. Igennem de senere år er der sket en opprioritering af efterværn og forskning fra udlandet²¹ dokumenterer effektiviteten af efterværn. Slægtsanbringelse er ligeledes et forsøg på at etablere kontinuitet omkring barnet eller den unge. En femtedel af de bevilgede delprojekter omhandler da også disse områder.

¹⁹ Kristensen, 2001,2003

²⁰ Kristensen, 2003

²¹ Egelund, 2003

Efterværn

Efterværn dækker over tilbageføring til barnets og den unges hjemlige og lokale miljø efter anbringelse. Efterværn kan således handle om alt fra uddannelse, botilbud, samarbejde og samvær med familien under anbringelse til professionel kontakt og opfølgning, ambulante tilbud mv. efter hjemgivning. Efterværnets betydning er teoretisk set begrundet i en større opmærksomhed på, at læring i en kontekst ikke nødvendigvis betyder overførbare. I praksis betyder det, at børn og unge efter en i øvrigt succesrig anbringelse ikke nødvendigvis fortsætter en positiv udvikling, med mindre der gøres en særlig indsats.

Slægtsanbringelser

Slægten udgør en form for kontinuitet, der stadig udgør en væsentlig del af almindelige familiers netværk b.l.a. i tilspidsede situationer. Slægtsfamilien omfatter bedsteforældre, forældres søskende og måske endda også venner til forældrene. Der gennemføres forsøg med slægts-rådslagninger, og især udenlandske erfaringer* påpeger mulighederne for, at inddrage familie, venner og bekendte i løsningen af børn og unges problemer**.

* Henggeler, 2000

** Egelund (2003) refererer, at der på europæisk plan sker flere slægtsanbringelser, hvorimod der i de skandinaviske lande har været forsigtighed og i Danmark en tendens til færre slægtsanbringelser. Der har været betydelig interesse for at revidere det skeptiske syn på familieanbringelser, hvorfor det i denne sammenhæng er væsentligt at få overblik over området.

Særligt fokus

Dette understreger behovet for generel opmærksomhed på den sociale kontekst omkring børn og unge. Det vil sige skole, netværk og lokalmiljø (fritid mv.) og helt centralt familien og den udvidede familie (slægten). Dette omhandler

- Kompetenceudgangspunkt i relation til børn- og unge, at bygge på ressourcer og satsning på uddannelse i bred forstand som redskab i integration.
- Styrkelse af familien, almindelig kompensations-strategi ved understøttelse af ressourcer og inddragelse af potentielt civilt og slægts-netværk.
- Kontinuitet ses først og fremmest som civilsamfundsprocesser, der skal understøttes og evt. skabes. Det betyder vægt på at forebygge, reduktion af skadevirkninger af anbringelse og minimering af anbringelser i form af integration af ”efterværn” i hele processen.

Slægtsanbringelse

For slægtsanbringelser gælder det, at delprojekterne har karakter af udredningsprojekter, hvilket besværliggør en egentlig effektevaluering²². På workshoppen for slægtsanbringelse blev blandt andet diskuteret:

- Hvilke overvejelser ligger typisk til grund for slægtsanbringelse
- Hvilke er de væsentligste erfaringer – fordele og komplikationer - i forhold til etablering slægtsanbringelser

²² Der blev 13. april 2005 afholdt en fælles faglig dag som en evalueringsworkshop for alle projekterne, og i den forbindelse blev der afholdt en separat workshop med projektlederne fra tre slægtsanbringelsesprojekter.

Efterværn Hvad angår de fem efterværnsprojekter under Brobygnings-temaet, har de fire været samlet til en workshop.

På workshopen for efterværn blev blandt andet diskuteret:

- Hvilke former for og metoder i efterværn er de typiske
- Hvilke metoder viser sig særligt givtige

4.3.1 Generelle træk i projekterne

De tre synsvinkler inden for dette tværgående aspekt - Kompetence, kontinuitet og ressourcer - udtrykker på forskellig måde arbejdet med moderniseringen af anbringelsesarbejdet, idet de afspejler et *helhedssyn* på barnet og den unge.

Med KABU delprojekternes fokusering på fritid, skolegang, slægtsanbringelse og samarbejde mellem barn, nærtstående og system følger, at en del meget forskellige projekter har arbejdet i forhold til at opnå denne helhed. Dertil kommer, at der inden for de øvrige temaer er lagt vægt på etablering af mere konkrete og detaljerede undersøgelser, handleplaner og tilsyn, der fremmer udviklingen i forhold til at skabe et helhedssyn på barnet og den unge.

Systematisk opbygning af kompetencer

Undersøgelser af tidligere anbragte børn og unges forhold viser, at det er nødvendigt at fokusere mere eksplicit på udviklingen af personlige og færdighedsmæssige kompetencer for at stille tidligere anbragte bedre ved overgangen til voksenlivet.

Systematisering af § 38 undersøgelser og opstilling af handleplaner med mere konkrete delmål - som i f.eks Aalborg Kommunes projekt **Helhed og tværsektorial planlægning** - understreger tilgangen til at prioritere udviklingen af konkrete kompetencer hos anbragte børn og unge. Det omfatter naturligt omsorg og udvikling af personlig identitet, men der fokuseres også på skolemæssige kompetencer og udvikling af kompetencer i fritidsliv og socialt netværk uden for anbringelsen.

Et mere skarpt fokus på udvikling af kompetencer hos anbragte børn og unge knytter sig til de områder, der er væsentlige - også for børns og unges udvikling i almindelighed. Det er skole, fritid og socialt netværk, herunder den udvidede familie, der bliver højere prioriteret, ikke i modsætning til et bredere socialpædagogisk personlighedsmæssigt udviklingsfokus, men i forlængelse heraf.

I forhold til anbragte børn og unges skolegang viser delprojekterne fra Aalborg Kommune **Helhed og tværsektoriel planlægning** og fra Århus kommune **Kvalitet i skolegangen for børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder**, at der hidtil ikke systematisk er inddraget skoleforhold i undersøgelsen og handleplansudarbejdelsen. Den tidligere skole er oftest ikke involveret i udarbejdelse af en status, og der er ikke udformet konkrete delmål for skolegangen. Viborg Amts delprojekt **Anbragte børns skolegang** påpeger nødvendigheden af kommunikation mellem anbringelsessted, PPR og skole.

Fra delprojekter, der har arbejdet med anbragte børn og unges deltagelse i fritidslivet, fremgår det, at der er store fordele ved øget fokusering på fritidsaktiviteter. I Aabenraa kommunes delprojekt **Fritidslivets betydning for barnet/børnenes sundhed og integritet** konkluderes det, at der er fordele for børn og unge, men *også for relationerne til de voksne*. I Ringkjøbing Amts delprojekt **Fritidstilbud til anbragte børn på børnehjemmet Toften** fremhæver børn, unge og forældre, *at et aktivt og succesfuldt fritidsliv giver øget livskvalitet*. Og endelig kan det fremhæves fra delprojektet **De kalder det et vilkår** i Sønderjyllands Amt, at *de unge opleves på andre måder* og de unge tilsvarende siger, at *de voksne opfører sig anderledes, når vi er ude*. Dette kan ses som en indikation på, at deltagelse i aktiviteter uden for institutionen er med til at skabe en øget oplevelse af kompetencer.

Kontinuitet i deltagelse i sociale og andre netværk

Kontinuitet betyder i denne sammenhæng, at anbragte børn og unge skal inddrages i netværk uden for anbringelsesstedet gennem inddragelse i fritidsinteresser og sociale netværk – og ikke mindst igennem en realistisk fastholdelse af forbindelse til familie og slægt. Lindehusets undersøgelse **Det er ved udflytningen, behandlingen skal stå sin prøve** af tidligere anbragte viser, at et af de væsentligste problemfelter for de unge, der skal starte et selvstændigt voksenliv, er ensomhed og manglende erfaring med opbygning af sociale relationer.

De ovenfor nævnte eksempler på udvikling af fritidslivet viser, at fokuseringen på kompetencer også giver øget forbindelse til civilsamfundet, og dermed flere erfaringer, der kan bringes med videre frem.

Kontinuitet i kontakten til slægten

Opretholdelsen af kontinuitet er fremtrædende i relation til delprojekterne om slægtsanbringelse. Resultaterne fra SFIs undersøgelse om slægtsanbringelser **Forundersøgelse til et forskningsprojekt om slægtsanbringelse** viser ret entydigt, at sagsbehandlere vurderer, at der gennemsnitligt set er færre brud i anbringelserne, og at kontakten med den biologiske familie er bedre end ved andre anbringelsesformer. Resultaterne bør tages med forbehold, eftersom man ikke ved om de bedre resultater skyldes, at de børn, der anbringes i slægtsfamiliepleje, har et bedre udgangspunkt end øvrige anbragte børn og unge. De positive resultater betyder ikke, at slægtsfamilieanbringelserne er uproblematisk. Tværtimod viser udredningerne fra Familieplejen på Fyn **Familierådslagning og Slægtsanbringelser**, AKF's **Forundersøgelse vedrørende børn og unges placering hos slægt**, Århus Kommunes **Slægtsanbringelser** og Bente Baggesens **Dilemmaer ved slægtsanbringelser**, at der kan opstå vanskelige dilemmaer og konflikter i slægtsfamilierne, samt at slægtsanbragte og deres plejefamilier har brug for en særlig støtte og opfølgning. Den bedre kontakt til biologiske forældre er heller ikke uden videre givet ved slægtsanbringelse ifølge AKFs undersøgelse.

At slægtsanbringelserne giver bedre kontakt til den biologiske familie kan måske give en indikation på, at en fast udredning af slægtsforhold og netværket omkring forældre, børn og unge ikke alene kunne forberede slægtsanbringelser på en bedre og mere effektiv måde, men i det hele taget danne baggrund for en højere grad af inddragelse af slægt og forældre under anbringelsen. Også når slægtsanbringelse ikke vil være mulig, vil en systematisk afdækning af ressourcer i slægten kunne anvendes - i forlængelse af erfaringerne omkring opbyg-

ning af et forældrenetværk i Sønderjyllands Amt **Familie hele livet** og andre erfaringer om øget inddragelse.

I forhold til kontinuitet viser efterværnsprojekterne, at unge og familier til anbragte børn profiterer af og har store ønsker til en kontinuert kontakt efter anbringelsen. Familieplejen i Sønderjyllands Amt **Brobygning. Når børn og forældre mødes på ny** har udført et mindre projekt med opfølgning for forældre, børn og unge efter anbringelse, og resultatet peger på, at opfølgning giver resultater.

Som tidligere nævnt viser Lindehusets undersøgelse **Det er ved udflytningen, behandlingen skal stå sin prøve** blandt tidligere anbragte unge, at de oplever problemer med ensomhed og vanskeligheder med at opbygge netværk efter anbringelsen. Selve efterværnsindsatsen består i, at uddannelse, arbejde og bolig er på plads ved udflytningen, men Lindehusets undersøgelse peger på, at der må gøres en ekstra indsats for at sikre erfaringer med sociale netværk uden for institutionen inden udflytningen. Såvel SFIs **Forundersøgelse til et forskningsprojekt om slægtsanbringelse**, som Lindehusets projekter peger på, at unge efter anbringelsen har brug for en personlig og udviklingsbetonet støtte - ud over den konkrete målorienterede indsats. Resultaterne peger også på, at denne indsats skal tilbydes også til dem, der i en periode ikke ønsker støtte efter anbringelse.

Også delprojekt **Netop** viser, at de grupper Familieplejen i Roskilde har for nuværende og tidligere anbragte børn og unge kan - ud fra en kontinuitetsvinkel - pege på, at børn og unge sammen med ligestillede kan etablere en kontinuitet i live.

Barnet og den unge som aktør i eget liv

Ressourceudgangspunktet henviser til såvel faglige som socialpolitiske grundsatninger om inddragelse af børn og unge med henblik på at styrke selvværd og tryghed, som forudsætning for, at børn og unge føler sig forpligtigede. Udvikling og læring forudsætter, at mennesker selv er aktive, og anbragte børn og unge har færre erfaringer med at være aktører i deres eget liv, end hvad der typisk gør sig gældende.

Rigtige mange af delprojekterne har understreget, at børn, unge og forældre har mange ressourcer, og at udvikling af metoder til øget involvering i alle faser af anbringelsesarbejdet giver resultater. Det gælder de to delprojekter i Sønderjyllands Amt **Familie hele livet** og **De kalder det et vilkår**, hvor henholdsvis forældre og børn og unge er udgangspunkt for nye initiativer på institutioner og hos forvaltningen. Også i Thorshøjsgårds delprojekt **Udvikling af kvalitetsstrategier** har involveringen af børn/unge og forældre ændret på institutionens hverdag. Endelig har i Helsingør kommunes og FBUs delprojekt **Hør på os og brug vores ressourcer** gjort lignende erfaringer i forhold til øget involvering af børn, unge og forældre.

Det er tydeligt, at store dele af metodeudviklingen i forhold til anbringelsesarbejdet i delprojekterne, er baseret på systematiske inddragelser af brugere. Det gælder blandt andet for efterværnsprojekterne Lindehuset **Det er ved udflytningen, behandlingen skal stå sin prøve**, Frederiksholm Akutinstitution **Pro-**

jekt Efterværn, for tilsynsprojekterne Thisted Kommune **Udvikling og beskrivelse af model/manual for det gode kvalitative tilsyn**, Familieplejen i Frederiksborg Amt **Kvalitet i tilsynet - også kvalitet for børn og unge**, for slægtsanbringelsesprojekter AKF **Forundersøgelse vedrørende børn og unges placering hos slægt**, Familieplejen i Frederiksborg Amt **Slægtsplaceringer**, Bente Baggesen **Dilemmaer ved slægtsanbringelser** og på et mere generelt plan de delprojekter, der har etableret grupper for nuværende og tidligere anbragte børn og unge, eksempelvis Familieplejen i Roskilde amt **Projekt Net-op**.

Ressourceudgangspunktet har i adskillige af projekterne ført til aha-oplevelser hos professionelle overalt i anbringelsesarbejdet. En konsekvent inddragelse af børn og unge medvirker til, at det bliver mere åbenlyst at tage udgangspunkt i børn og unges ressourcer frem for fokusering på mangler og sårbarheder. En bedre afdækning af forholdene omkring børn, unge og familier allerede inden anbringelse, hvori indgår en eksplicit inddragelse af børn, unges og forældres perspektiver, kan gøre det lettere at indarbejde eksisterende ressourcer i handleplaner og dermed i det videre anbringelsesarbejde. Men ressourceudgangspunktet er ikke tilstrækkelig dækket ind alene ved forundersøgelse. Der må løbende i sagsbehandlingen, på anbringelsesstedet og i forskellige aktiviteter etableres procedurer, der sikrer afdækningen af børn, unge og forældres ressourcer. Eksempelvis viser tilgangen til tilsyn, at børn og unge har meget at bidrage med i forhold til indretning af og justering af indsatsen.

4.3.2 Konklusioner

Kompetencer

Helhedssynet på anbragte børn og unges situation kan styrkes gennem mere systematisk udgangspunkt i støtte til udvikling af børn og unges kompetencer gennem udarbejdelse af handleplaner, der inddrager hele livssituationen. Kompetenceindfaldsvinklen omfatter alle områder af barnets og den unges liv, men særligt fokus har i delprojekterne været på skolegang og fritidsliv, samt på kontakten til familienetværket. I delprojekter, der særligt har arbejdet med systematisk undersøgelse og udarbejdelse af handleplaner, har det været centralt, at handleplanerne er tilstrækkeligt konkrete på alle livsområder.

Kontinuitet

Det er væsentligt at se udviklingen af børn og unges forbindelser til almindelige livsområder såsom uddannelse, fritid, socialt netværk og familie i et kontinuitetsperspektiv, der dels tager hånd om barnet og den unges aktuelle situation, dels peger frem mod deres fremtidige selvstændige liv. Anbragte børn og unge bør derfor gennem hele anbringelsen sikres en høj grad af deltagelse i aktiviteter uden for selve anbringelsesstedet med henblik på at styrke forbindelsen til civilsamfundet og undgå senere social isolation og ensomhed.

Ressourcer

En mere helhedspræget indfaldsvinkel til anbragte børn og unge må bygge på ressourcerne hos børn, unge og deres netværk. Erfaringerne fra udviklingen af helhedsperspektivet peger på, at der er konkrete muligheder ved at tage udgangspunkt i børn, unge, forældres og netværkets ressourcer gennem direkte inddragelse og systematisk forudgående undersøgelse.

5 Temaanalyse

I det følgende analyseres de syv temaer hver for sig. Temaerne er:

- Skolegang
- Fritid
- Hverdagsliv
- Brobygning
- Tilsyn
- Slægtsanbringelser
- Samarbejde barn - nærtstående - system/professionelle

Desuden samles der op på de delprojekter, der er dækker over flere af temaerne.

5.1 Anbragte børns skolegang

Baggrund for temaet

Skolen er en arena, som betyder rigtig meget i anbragte børns liv. Succes i skolen betyder meget for livskvaliteten. Derfor er det vigtigt, at lærere er opmærksomme på de truede børn, tager ansvar og tør handle, at mobning forhindres og at der etableres et tæt samarbejde mellem skole og socialforvaltning. Der er desuden behov for yderligere dansk forskning omkring anbragte børns skolegang.²³

Projekter under temaet

Nedenstående tabel giver en oversigt over de delprojekter, der er rubriceret under temaet skolegang:

Tabel 3 Projekter under temaet skolegang

Nr.	Titel	Projektejer
180	Anbragte børns skolegang	Viborg Amt
49	Fixpunktevaluering	Tølløse Børne- og Ungdomspension
51	Kvalitet i skolegangen for børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder	Århus Kommune
75	Når lærere og pædagoger arbejder sammen	Ranum Seminarier

²³ Baggrunden for det enkelte tema er hentet fra Puljevejledning, Socialministeriet april 2003

97	Hvilke kvalitative forbedringer kan opnås i undervisningen af anbragte børn og unge.	Gl. Kvistrup Skole
148	Anbragte børns skolegang	Farsø kommune
168	Den helhedsorienterede tankegang i anbringelsen af børn og unge på opholdssteder med intern skole	D.S.I. Hedehuset

5.1.1 Generelle træk i projekterne

Undervisning og skolegang tillægges stor betydning i projekterne. Der spores en tendens til, at denne del af anbringelsesarbejdet har brug for et generelt øget fokus som udviklingsarena for anbragte børn/unge. Dette baserer sig både på indsigten i, hvor meget uddannelse (mere specifikt ungdomsuddannelse) betyder i den moderne verden, og på at netop denne del af anbragte børns/unges liv ofte halter betydeligt bagefter.

Det er alle elementer i anbragte børns/unges skoleliv, der har brug for kvalitetsløft. Det gælder både forberedelsen, faktisk udførelse og opfølgning. Der er således også fokus på alle de centrale aktører i forhold til skolegang: De, der udfører § 38 undersøgelsen, PPR, den afleverende skole, opholdssted/institution, modtagende skole.

Projekterne viser desuden, at der ikke er fælles standarder eller metoder for udførelsen af arbejdet, og det skaber en stor uensartethed i arbejdet og dermed i kvaliteten af skolegangen.

5.1.2 Fase i anbringelsesforløb

I det følgende beskrives projekternes erfaringer i forhold til om de retter sig mod tiden før, under eller efter anbringelsen.

Før anbringelsen

Undersøgelsen og beskrivelsen af elevens forudsætninger på det undervisningsmæssige område er meget forskellig både i indhold og kvalitet.

I delprojektet **Kvalitet i skolegangen for børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder** (Århus Kommune) konkluderes der, at kvaliteten i § 38 undersøgelserne på undervisningsområdet er meget svingende. I nogle undersøgelser er undervisningen slet ikke inddraget, i andre mere udførligt beskrevet. Delprojektet anbefaler på denne baggrund, at en aktuel skolestatus indarbejdes som en obligatorisk del af § 38 undersøgelsen²⁴.

De ovennævnte forhold gør sig også gældende i forhold til handleplansarbejdet, hvor der ligeledes påpeges behov for mere ensartet grundighed i forberedelsen af grundlaget for anbringelse i forhold til formuleringen af elevens behov på det undervisningsmæssige område. I delprojektet **Anbragte børns skolegang** (Viborg Amt) påpeges det, at kommunikationen mellem institution, PPR og skole er af afgørende betydning for en optimal skoleplacering og for formuleringen af præcise forventninger til skolegangens kvalitet.

²⁴ Dette bliver obligatorisk, når anbringelsesreformen træder i kraft pr. 1. januar 2006

Der peges flere steder på vigtigheden af et kvalificeret samarbejde mellem den skole, barnet kommer fra, den institution, barnet anbringes i og den skole, som barnet kommer i. Her spiller samarbejdet med PPR en afgørende rolle. Der er behov for klarere procedurer, som præciserer behovet for formuleringen og formidlingen af barnets behov og forudsætninger, og for formuleringen af klare mål i forhold til undervisning. De klare mål kan med fordel understøttes af formulerede forventninger til undervisningens indhold og form. Dette ses f.eks. i Aalborg Kommunes delprojekt **Helhed og tværsektoriel planlægning**²⁵, hvor PPR har ansvaret for at formulere klare delmål for undervisningen af det anbragte barn.

Det foreslås i Århus Kommunes delprojekt **Kvalitet i skolegangen for børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder**, at der udpeges en kontaktperson fra den afleverende skole, der kan samarbejde med den modtagende skole.

Alt dette vil skabe et mere solidt grundlag for en fortløbende evaluering af undervisningsdelens gennemslagskraft. En evaluering, som alle relevante aktører kan deltage i.

Under anbringelsen

Et kvalificeret forberedende arbejde i forhold til undervisning kan blandt andet understøtte afgrænsningen mellem det socialpædagogiske arbejde og undervisningen *under* anbringelsen. Afgrænsningen kræver en præcis deling af opgaverne, men også et tæt samarbejde, og det ene er forudsætningen for det andet.

Der spores således en tendens til, at afgrænsningen af opgaverne mellem det socialpædagogiske arbejde med et bredere personlighedsmæssigt udviklingsfokus og undervisningsdelens mere specifikt faglige fokus er af stor betydning. Det ses f.eks. i delprojekterne **Anbragte børns skolegang** (Viborg Amt), **Den helhedsorienterede tankegang i anbringelse af børn og unge på opholdssteder med interne skole** (D.S.I. Hedehuset) og **Når lærere og pædagoger arbejder sammen** (Ranum Seminariet). Som det udtrykkes i sidstnævnte projekt:

”Der er behov for tydeliggørelse af gensidige forventninger og krav i samarbejdet mellem skole og opholdssted. Der er behov for at synliggøre og understøtte et læringsmiljø, som går på tværs af skole og opholdsdelen. Skole og opholdssted arbejder dog ud fra forskellig pædagogisk praksis, så et samarbejde kræver respekt for hinandens faglighed.”

En anden tendens i delprojekterne er behovet for udvikling af undervisningsmetoder. Der er tale om en på mange måder krævende og vanskelig opgave i undervisningen af disse børn/unge. De har mange negative erfaringer med skolesystemet. Der spores ikke nogen klare anvisninger af metodisk/didaktisk karakter.

Dog påpeger projekt **Hvilke kvalitative forbedringer kan opnås i undervisningen af anbragte børn og unge** (Gl. Kvistrup Skole), at en kvalificeret af-

²⁵ Dette projekt er rubriceret som et "Brobygningsprojekt".

dækning af elevens forudsætninger er en væsentlig forudsætning for et produktivt møde mellem krav og elev. I projekt **Anbragte børns skolegang** (Farsø Kommune) påpeges det, at det er væsentligt, at lærerne er erfarne (har solid undervisningserfaring). Samtidig påpeges det, at det er væsentligt at fokusere på organiseringen af lærerne - ”at arbejdet er organiseret i selvstyrende grupper”. Det er væsentligt, at der er mulighed for intens kollegial sparring om undervisningsopgaven.

Generelt spores der et behov for udvikling af såvel den organisatoriske ramme for undervisningen (samspil med det øvrige socialpædagogiske arbejde, og internt mellem underviserne), som af den metodisk, didaktiske del.

Efter anbringelsen

Projekterne har ikke haft meget fokus på tiden efter anbringelsen i forhold til skolegang.

Forløbet efter anbringelsen er tæt forbundet med forløbet før og under anbringelsen. Hvis der - på et kvalificeret grundlag - er formuleret forudsætninger, mål mv., vil den fortløbende evaluering af skolegangen få en højere kvalitet, og dermed vil forudsætningerne for at sikre en relevant skolegang efter anbringelsen også være til stede i højere grad.

Det tidligere påpegede behov for samarbejde mellem de forskellige aktører skal således stå sin prøve igen. Dette udtrykkes for eksempel i projektet **Kvalitet i skolegangen for børn og unge anbragt på socialpædagogiske opholdssteder** (Århus Kommune): ”Der bør indbygges checkpunkter og delmål i handleplanen, så det er muligt at lave en egentlig målstyret opfølgning på skolegangen”.

5.1.3 Konklusioner på temaet

Følgende hovedkonklusioner tegner sig efter analysen af skoletemaet:

- **Tydeliggørelse af målsætningen** om, at undervisning og skolegang skal prioriteres højt i forbindelse med anbringelser. Dette ses i projekterne i form af at flere projekter tydeliggør at § 38 undersøgelsen, handleplanerne og delmål skal omfatte undervisning og skolegang; at barnet og den unge skal beskrives i forhold til undervisningsmæssig status og at der skal ske kvalificeret opfølgning af indsatsen i forhold til undervisning.
- **Prioritering af at undervisningsindsatsen målrettes** den unges fremtidige muligheder for en ungdomsuddannelse, samt at undervisningen så vidt muligt afsluttes i normale skoler.
- **Bedre dokumentation** er ikke alene en forudsætning for undersøgelse og handleplaner, men også løbende for selve undervisningsindsatsen. Flere projekter arbejder med løbende dokumentation for indsatsen som udgangspunkt for øget professionalisering af indsatsen. Mere præcis beskrivelse af undervisningen, dens mål og gennemførelse og børn og unges undervisningsmæssige status synes også at være en forudsætning for at arbejde med ressourcer og højere motivation hos eleverne.

- **Bedre professionelt samarbejde** mellem skole/undervisning, døgnanbringelse og forvaltning. Dette gælder i undersøgelsessammenhæng, men ervedover under hele anbringelsen; dette gælder i forhold til at afleverende skole/PPR må udarbejde status og være mulig at kontakte, det gælder i forbindelse med at finde passende undervisningstilbud.
- **Behov for metodeudvikling** i undervisningen fremstår som væsentlig

5.2 Anbragte børns fritid

Baggrund for temaet

Fritid og fritidsinteresser er et åndehul i livet som anbragt barn og ung. Her kan man være et individ på linje med andre, lave noget, man har lyst til, være god til det og få kredit for det. Samtidig giver aktiviteter i fritiden mulighed for at danne netværk, få kammerater og kæresten osv. Betydningen af temaet for de anbragte børns livskvalitet kan ikke undervurderes.²⁶

Projekter under temaet

Nedenstående tabel giver en oversigt over de delprojekter, der er rubriceret under temaet fritid:

Tabel 4 Projekter under temaet fritidsliv

Nr.	Titel	Projektejer
206	Fritidstilbud til anbragte børn på børnehjemmet Tof-ten	Ringkjøbing Amt
88	Idræt for anbragte unge på opholdssteder	Skovtofte Socialpædagogiske Seminarium
94	Fritidslivets betydning for barnet/børnenes sundhed og integritet	Aabenraa Kommune
205	Optagelse og fastholdelse af socialt udsatte børn og unge i spejdergrupperne i Det Danske Spejderkorps	Det Danske Spejderkorps

5.2.1 Generelle træk i projekterne

Fritidslivet både i institutionerne og i det omgivende samfund tillægges stor betydning som arena for opnåelse af trivsel og udvikling i et succesfuldt anbringelsesforløb. Dette gælder både i et sundhedsperspektiv, i forhold til identitetsudvikling og i forhold til en vellykket integrationsproces efter anbringelsen.

Alle delprojekter ser deltagelse i fritidslivet som en fastholdelse af børn og unges kontakt til samfundet uden for institutionen, hvilket kan modvirke den negative effekt af institutionalisering.

Der er generel enighed om målsætningen om, at alle børn bør have et fritidstilbud uden for institutionen. Børn, unge og forældre udtrykker tilfredshed hermed. I øvrigt er forældre undertiden forsøgt inddraget i disse aktiviteter.

²⁶ Baggrunden for det enkelte tema er hentet fra Puljevejledning, Socialministeriet april 2003.

5.2.2 Fase i anbringelsesforløb

I det følgende beskrives delprojekternes erfaringer i forhold til om de retter sig mod tiden før, under eller efter anbringelsen.

Før anbringelsen

Det er af stor betydning, at barnets fritidsinteresser og potentiale i forhold til disse indgår som en central del af beskrivelserne af barnets forudsætninger og målene for anbringelsen i såvel § 38 undersøgelser som i handleplaner. Med denne forudsætning vil der skabes et mere præcist fokus i de planer, som anbringelsesstederne lægger for børn og unge.

I delprojektet **Idræt for anbragte unge på opholdssteder** (Skovtofte Socialpædagogiske Seminarium) påpeges det, *”at unges idrætslige aktiviteter og interesser meget sjældent inddrages i forbindelse med planlægning og udførelse af anbringelser – herunder kun uhyre sjældent inddrages i handleplaner og behandlingsplaner”*. I projektet **Fritidslivets betydning for barnet/børnenes sundhed og integritet** (Aabenra Kommune) påpeges vigtigheden af, at *”fritidsdelen er beskrevet barnets handleplan. Projektet viser, at der er store fordele forbundet med fritidsaktiviteter både for børn og voksne, og for relationerne mellem disse”*.

Det påpeges også, at det er vigtigt, at de foreninger/organisationer udenfor institutionen, der modtager børnene, er forberedt på de udfordringer, det medfører. I projektet **Optagelse og fastholdelse af socialt udsatte børn og unge i spejdergrupperne i Det Danske Spejderkorps** (Det danske spejderkorps) arbejdes der bevidst med at forberede de frivillige ledere til at forstå, hvad det vil sige at være socialt udsat, og med udviklingen af en ”værktøjskasse” til mødet med disse børn.

I **Fritidstilbud til anbragte børn på børnehjemmet Toften** (Ringkøbing Amt) udtrykkes behov for *”at skaffe ny viden som kan anvendes til at fremme en bevidst indsats ---- til fordel for anbragte børn og unges deltagelse og fastholdelse i fritidsaktiviteter”*.

Der er således brug for at forstærke fokus på fritidslivets betydning. Dette fokus kan understøttes af, at den anbringende forvaltning har fokus på barnets interesser i fritidsliv, at institutionerne opprioriterer indsatsen, og at de foreninger og organisationer, der skal modtage børnene, gør sig klar til indsatsen.

Under anbringelsen

Delprojekterne beskæftiger sig også med fritidslivet under anbringelsen. I **Fritidstilbud til anbragte børn på børnehjemmet Toften** (Ringkøbing Amt) påpeges det af såvel børn, unge, forældre og ansatte, at et aktivt og succesfuldt fritidsliv giver øget livskvalitet, og at det har stor betydning for de anbragtes sociale og personlige udvikling.

I projektet **Fritidslivets betydning for barnet/børnenes sundhed og integritet** (Aabenraa Kommune) påpeges det generelt (hvad enten der er tale om fritidsaktiviteter indenfor eller udenfor institutionen), at det er vigtigt, *”at et barn får individuel / fælles succesoplevelser og bliver anerkendt for sine bedrifter. Den enkelte får større selvtillid og på gruppeplan et større sammenhold, og*

mulighed for at møde nye kammerater, blive integreret i en gruppe på lige fod med andre.”

Det er et mål for fritidsaktiviteterne i projektet, at de imødekommer børnenes og de unges interesser og deres forudsætninger. Samtidig er det et mål, at de deltager i aktiviteter, som er placeret udenfor institutionen. Dette skal ske både som en sikring af, at der ikke sker en overdreven institutionalisering, og for at sikre en oplevelse hos de anbragte af at have en samfundsmæssig rolle at spille. Det støtter deres selvværd. Det påpeges forskellige steder, at der også ligger en mulighed for at såvel børn/unge som voksne får øje på hinanden på andre måder end i institutionslivet. I delprojektet **De kalder det et vilkår** (Sønderjyllands Amt²⁷) udtrykkes det således fra en pædagog: *”Vi oplever de unge på andre måder, og det er sundt ”*. Den unge, der deltog i det interview, hvor dette blev sagt, tilføjede: *”De voksne opfører sig også anderledes, når vi er ude!”*

Det viser sig også nødvendigt at foretage en vurdering fra de professionelle side inden i hvert fald nogle af de anbragte tilbydes fritidsaktiviteter udenfor institutionen. Det er en forudsætning for den udadvendte aktivitet, at den resulterer i en succesoplevelse hos den anbragte. I delprojekt **Fritidstilbud til anbragte børn på børnehjemmet Toften** (Ringkøbing Amt) vurderes det, *”at medarbejderne må foretage en vurdering af ønsket om deltagelse i forhold til den enkeltes situation”*. Der kan således være tale om, at visse grupper må forberedes på deltagelse udenfor institutionen gennem deltagelse i fritidsaktiviteter indenfor institutionens rammer.

Efter anbringelsen

Der er ikke mange af projekterne, der har fokus på tiden efter anbringelsen i det konkrete arbejde i projekterne. Derimod spiller det en væsentlig rolle i forhold til målsætningerne for arbejdet med fritidslivet.

I forløbet efter en anbringelse og støtten i forhold hertil kan et vellykket og sundhedsfremmende fritidsliv i anbringelsesforløbet være en produktiv baggrund for succes. Især muligheden for gennem et aktivt og succesfuldt fritidsliv at etablere netværk er central for barnet/den unge.

Hvis de instanser, der skal støtte barnet i forbindelse med hjemkomst, skal gøre dette kvalificeret, er det af betydning, at der afrapporteres vedrørende barnets fritidsliv. Det at vide, hvad barnet har oplevet som et rum for udvikling og anerkendelse indenfor fritidslivet, kan være nøglen til at skabe et vellykket hjemkomstforløb med de rigtige fritidsmuligheder jf. Brobygningstemaet.

5.2.3 Konklusioner på temaet

Følgende hovedkonklusioner tegner sig efter analysen af fritidstemaet:

²⁷ Dette projekt er rubriceret som et Hverdagslivprojekt.

- Et aktivt fritidsliv rummer et relevant udviklingspotentiale for børn og unge
- Fritidslivet skal tage udgangspunkt i de anbragtes interesser og forudsætninger
- Det er et godt mål at ville fritidsaktiviteter udenfor institutionens rammer, men forudsætningerne skal være til stede. Derfor skal der også være fokus på det gode fritidsliv inden for institutionens rammer
- Beskrivelsen af barnets/den unges potentiale i forhold til fritidsliv skal være en integreret del af § 38 undersøgelsen²⁸, af handleplanerne og af institutionens planer
- De foreninger og organisationer, der modtager børnene/de unge udenfor institutionen skal være klædt på til opgaven.

5.3 Hverdagsliv på anbringelsesstedet

Baggrund for temaet

Når vi arbejder med udvikling af kvalitet i anbringelserne for børn og unge, kommer vi ikke udenom et fokus på børnenes hverdag. Derfor er netop de tre temaer skole- og fritidsliv samt hverdagen på anbringelsesstedet tre helt centrale temaer. Hverdagen på anbringelsesstedet er det tredje ben i den trekant, der udgør børnenes og de unges hverdagsliv. Børns inddragelse i hverdagen, relationerne til de voksne, hvad indebærer den gode relation, børns indflydelse på valg af primærpædagog, behovet for en kontaktperson, betydningen af humor, inddragelse af forældre mm. er undertemaer under temaet *hverdagsliv*.²⁹

Projekter under temaet

Nedenstående tabel giver en oversigt over de delprojekter, der er rubriceret under temaet Hverdagsliv:

Tabel 5 Projekter under temaet hverdagsliv

Nr.	Titel	Projektejer
217	Træning gennem leg	Behandlingshjemmet Kokkedal
37	Effekten af en pigeinstitution	Hylleholt Husgerningsskole
126	De kalder det et vilkår	Sønderjyllands Amt
172	Dokumentation af et behandlingsforløb	Hedehuset

5.3.1 Generelle træk i projekterne

Der er ikke den store sammenhæng på det konkrete indholdsmæssige plan mellem de fire projekter inden for dette tema. De omhandler dokumentation af behandlingsforløb (med løbende inddragelse af den unge), psykologisk undersø-

²⁸ Dette bliver obligatorisk, når anbringelsesreformen træder i kraft pr. 1. januar 2006

²⁹ Baggrunden for det enkelte tema er hentet fra Puljevejledning, Socialministeriet april 2003

gelse af behandlingsvariabler, et krops- og motorik program og endelig en systematisk brugerorienteret undersøgelse og løbende inddragelse af børn og unges oplevelse af hverdagen med henblik på kvalitetsudvikling.

Det systematiske arbejde baseret på dokumentation og inddragelse af børn og unge med at bevidstgøre og kvalitetsudvikle det professionelle socialpædagogiske arbejde er et fællestræk for projekterne.

5.3.2 Fase i anbringelsesforløb

I det følgende beskrives projekternes erfaringer i forhold til om de retter sig mod tiden før, under eller efter anbringelsen. Fokus i projekterne er på tiden under anbringelsen.

Før anbringelsen

Kvalificeringen af det systematiske, dokumenterende og evaluerende arbejde under anbringelsen vil klart kunne beriges af et forberedende arbejde, der giver reel indsigt i barnet/den unges forudsætninger i bred forstand - baseret på inddragelse af barnets/den unges erfaringer. I delprojektet **Effekten af en pigeinstitution** (Hylleholt Husgerningsskole) formuleres det således, ”*Ved at præcisere de psykologiske problemer, de unge har ved anbringelsen ---*”.

Det er klart, at et systematisk, dokumenterende og evaluerende arbejde under anbringelsen i høj grad forudsætter et grundigt forarbejde og et samarbejde under anbringelsen.

Under anbringelsen

Der er arbejdet med forskellige metoder til udviklingen af kvaliteten i det socialpædagogiske arbejde under anbringelsen.

Alle delprojekter baserer sig på, at det er af stor betydning at få indsigt i barnets/den unges (og netværkets) historie samt aktuelle situation og behov. I Sønderjyllands Amts delprojekt **De kalder det et vilkår** arbejdes der for eksempel i to af delprojekterne med at udarbejde netværkskort og livsbog for hvert barn – herunder besøg i netværk. Et andet arbejder med bedre og længere indslusningsforløb med større kontakt til familie og netværk.

Inddragelsesaspekter i hverdagslivet er også fremherskende i projekterne. I ovennævnte projekt - **De kalder det et vilkår** - har inddragelsen af børn og unges oplevelser fået ret så omfattende indflydelse på, hvad der skulle prioriteres i hverdagslivet. Her blev der gennemført interview af 8 børn og 8 pædagoger, og ud fra resultaterne blev der udkrystalliseret ti hovedtemaer i hverdagslivet, der alle kunne arbejdes videre på. De blev drøftet på børnemøder med henblik på prioritering. I delprojekterne **Træning gennem leg** (Behandlingshjemmet Kokkedal) og **Dokumentation af et behandlingsforløb** (DSI Hedehuset) har man arbejdet med at inddrage barnet i sin egen udvikling gennem formulering af konkrete mål og synlige succeskriterier.

Alle delprojekter rummer desuden elementer af systematik, dokumentation og evaluering, og peger på nødvendigheden af at styrke den socialpædagogiske faglighed. Som eksempel kan nævnes DSI Hedehusets projekt **Dokumentation**

af et behandlingsforløb. Her arbejdes der systematisk med observationer, refleksioner og planlægning af arbejdet - samtidig med at det nødvendige råderum til spontan tilpasning bevares. Denne proces har skabt øget faglig selvbevidsthed og en mere præcis opfattelse af pædagogiske grundholdninger.

Efter anbringelsen

Projekterne har ikke haft fokus på tiden efter anbringelsen, men det siger sig selv, at jo mere kvalificeret anbringelsesforløbet bliver, jo lettere bliver det at komme hjem, og ikke mindst at etablere passende støtteforanstaltninger. Hvis der i anbringelsesforløbet er beskrevet/dokumenteret sammenhænge mellem indsats og effekt vil det være en stor hjælp for de modtagende instanser.

5.3.3 Konklusioner på temaet

Følgende hovedkonklusioner tegner sig efter analysen af hverdagslivs temaet:

- Der er et stort behov for at udvikle systematiske dokumentations-, planlægnings- og evalueringsmetoder i det socialpædagogiske arbejde. Det kræver en gennemlysning af den socialpædagogiske praksis både i et overordnet nationalt perspektiv, men også konkret i det daglige arbejde.
- Der er behov for at udvikle metoder til inddragelse af børn, unge, familier og netværk, f.eks. ved indslusning af børn i institutioner
- Tilrettelæggelsen af hverdagslivet på en måde, så det svarer konkret på barnets behov, er væsentlig.

5.4 Brobygning

Baggrund for temaet

Indeholdt i brobygningstemaet er alle væsentlige overgange i barnets liv fra hjem til anbringelsessted, mellem anbringelsessteder, fra anbringelsessted til hjem eller fra anbringelsessted til selvstændig ung- og voksertilværelse.

Det kan f.eks. handle om overdragelse og erfaringsoverførsel fra kommunale myndigheder til anbringelsessted i form af ønske om kvalitativt gode beskrivelser af børnene samt deres forløb indtil anbringelsen. Det kan være udvikling af brugbare modeller for erfaringsoverførsel, når barnet eller den unge flytter mellem anbringelsessteder, afdelinger mv. Vigtig erfaring og viden om barnet går ofte tabt i overleveringsforretninger. At flytte fra sted til sted er i sig selv med til at svække kontinuitet og stabilitet. Når den viden og erfaring, der knytter sig til barnet, ikke overleveres til det nye sted - så taber anbringelsesforløbet i kvalitet, ligesom barnet skal starte forfra uden en kendt livshistorie og voksne, der kender til og forstår dets adfærd mv.

Efterværn hører også til under dette tema.³⁰

³⁰ Baggrunden for det enkelte tema er hentet fra Puljevejledning, Socialministeriet april 2003

Projekter under temaet

Nedenstående tabel giver en oversigt over de delprojekter, der er rubriceret under temaet Brobygning:

Tabel 6 Projekter under temaet brobygning

Nr.	Titel	Projektejer
178	Det er ved udflytningen, behandlingen skal stå sin prøve	Amtscentret Oustruplund, Lindehuset
58	Døgnmiljøindsats - udvikling af indsats overfor børn, unge og familier	Næstved Kommune
61	Forundersøgelse til forskningsprojekt om kommunernes efterværnsindsats	SFI
77-78	Brobygning	Århus Amt
84	Erfaringsoverførsel mellem den henvisende instans og anbringelsesstedet i et miljøterapeutisk perspektiv	Solhjem
96	Kvalitetsudvikling i forhold til akutanbringelse af svært anbringelige unge	Børne- og Ungdomspensionen Østervang
105	Brobygning. Når børn og forældre mødes på ny	Familieplejen i Sønderjylland
114	Kvalitetsudvikling af undersøgelsesarbejdet forud for anbringelsen	Esbjerg Kommune
131	Hjem igen	Familiecentervirksomheden, Bornholms regionskommune
140	Projekt efterværn	Frederiksholm Akutinstitution
134	Helhed og tværasektoriel planlægning af anbringelser	Aalborg Kommune
143	Netop	Familieplejen, Roskilde Amt
176	Metoder til erfaringsoverførsler i anbringelsessager	Rudkøbing kommune/Den Sociale Højskole, Odense

5.4.1 Generelle træk i projekterne

Delprojekterne under dette tema viser på forskellig måde, hvordan der kan bygges bro mellem de kritiske faser omkring anbringelser af børn og unge. Følgende områder har været i fokus i delprojekterne:

- Systematik, procedurer og dokumentation
- Inddragelse af brugerne
- Kvalitetssikring

Systematik, procedurer og dokumentation

I delprojekterne bliver der sat fokus på alle faser og særlige dele af anbringelsesforløbet. Det omhandler forberedelse af anbringelsen (Aalborg Kommune, Esbjerg Kommune og Århus Amt), indslusning til anbringelsen (Østervang), udslusning fra anbringelsen (SFI, Familieplejen i Sønderjylland, Frederiksholms Akutinstitution, Familieplejen i Roskilde Amt og Lindehuset), og overføring samt samarbejde mellem forskellige forvaltninger og institutioner (Aalborg kommune, Solhjem og Rudkøbing Kommune). Kendetegnende er, at delprojekterne arbejder med en klar fagligt og vidensbaseret afgrænsning af pro-

blematikken, og herudfra udvikles der systematik, procedurer samt dokumentation. Systematisk sagsbehandling og procedurer sikrer gennemskuelighed også for brugerne.

Inddragelse af brugere

I alle delprojekter er der krav om et meget detaljeret og fokuseret blik på brugerne - de anbragte og deres forældre. I en stor del af delprojekterne er der også fokus på anvendelsen af metoder eller udvikling af procedurer, der sikrer at brugernes synspunkter og oplevelser bliver fremdraget og dokumenteret. Inddragelse skal først og fremmest ses som en måde at skabe fælles ejerskab mellem system og brugere, og mellem forskellige systemer. Også kontrol og klar fastlæggelse af kompetence og det nødvendige magtforhold kan bedre accepteres, når inddragelse indgår i anbringelsesprocessen.

Kvalitetssikring

Flere af projekterne under brobyggertemaet indfører også forskellige former for kvalitetssikringsstandarder. Enten i form af regelmæssig tjek af sager, brugerundersøgelse eller inddragelse af samarbejdspartnere på en systematisk måde. Kvalitetssikring brugt til fælles læring frem for ensidig kontrol kan være effektive indfaldsvinkel.

5.4.2 Fase i anbringelsesforløb

I det følgende beskrives projekternes erfaringer i forhold til om de retter sig mod tiden før, under eller efter anbringelsen.

Før anbringelsen

Som afgørende for perioden inden anbringelsen ses udvikling af systematik i tilrettelæggelsen og gennemførelsen af § 38 undersøgelsen, herunder inddragelsen af barnet, familien og netværket, men også forskellige aktører som daginstitution og skole. Dette sker i delprojekt **Kvalitetsudvikling af undersøgelsesarbejdet forud for anbringelsen** (Esbjerg Kommune) samt i delprojekt **Helhed og tværsektoriel planlægning** (Aalborg Kommune). For sidstnævnte projekts vedkommende er der sket et metodeudviklingsarbejde på baggrund af Pär Nygrens fagmodel. Der er udarbejdet fast indhold for § 38 undersøgelsen, og der er især lagt vægt på tilknytningen til familien, på skole og læringsforhold, sundhedsforhold og fritid. I Aalborg er PPR inddraget med henblik på en særlig kvalificering af undersøgelses og opfølgingsarbejdet i forbindelse med skoleforhold. I forlængelse af det systematiske undersøgelsesarbejde arbejdes der med detaljerede handleplaner, hvor konkrete delmål og resultatforventninger opstilles. Dette mere detaljerede arbejde med undersøgelse og handleplaner ligger til grund for en mere præcis udvælgelse af anbringelsesform og sted, ligesom det ligger til grund for opfølgning og tilsyn, samt kvalitetstjek på sagsbehandlingen³¹.

Fastlæggelse af klare roller og kompetencer mellem forskellige professionelle, offentlige sektorer og mellem anbringende myndighed og anbringelsessted har også haft fokus. Delprojektet **Brobygning** i Århus Amt omhandler samarbejdet mellem Børne- og Ungdomspsykiatrisk Hospital og de kommunale og amtskommunale myndigheder i forbindelse med døgnanbringelse af færdigbehand-

³¹ Se bilagsrapporten for en mere detaljeret beskrivelse af projektet.

lede børn og unge. Den udviklede samarbejdsmodel inddrager de kommunale myndigheder samt pårørende allerede tidligt i indlæggelsen, når der er sandsynlighed for efterfølgende døgnanbringelse. Samarbejdet med fastlagte rollefordelinger og procedurer har medført kortere sagsbehandlingstid, færre genindlægninger og kvalitet i anbringelsesarbejdet. Modellen sikrer stor indflydelse til pårørende og patient, og der udtrykkes stor tilfredshed fra brugerrepræsentanter. Et særkende ved modellen er, at hospitalet påtager sig et større ansvar gennem den koordinerende rolle i samarbejdsmodellen. Som det var tilfældet med metodeudviklingsarbejdet i forbindelse med § 38 undersøgelser bliver det tydeligt, at samarbejdet mellem forskellige sektorer kræver klare afgrænsninger af roller og kompetence.

Under anbringelsen

I delprojekter under brobygningstemaet har der udover handleplansarbejdet været fokuseret på indslusningen i anbringelsen.

Det særlige kritiske ved selve indgangen til institutionen forsøges mildnet ved at en medarbejder tager med den unge uden for institutionen i projektet **Kvalitetsudvikling i forhold til akutanbringelse af svært anbringelige unge** (Østervang Børne- og ungdomspension). I projektet **De kalder det et vilkår** (Sønderjyllands Amt)³² arbejdes der blandt andet med en langsom indslusning, hvor en voksen fra institutionen møder barnet på dets hjemmebane i en periode inden anbringelsen for alvor træder i kraft.

Der har også været fokus på at inddrage børneperspektivet i forbindelse med indslusningen. Ideen i at inddrage børneperspektivet er at komme tættere på barnets verden, dets oplevelser og betragtninger. Som udbygning af § 38 undersøgelsen og handleplanen, der bør omfatte barnets perspektiv, giver den direkte formidling af barnets perspektiv gode muligheder for en indslusning af lige præcis det enkelte, særlige barn. Døgninstitutionen Solhjem har i delprojektet **Erfaringsoverførsel mellem den henvisende instans og anbringelsesstedet i et miljøterapeutisk perspektiv** arbejdet med børneinterviewet på baggrund af egne interview, men det har ikke været lige let at indføre det som praksis hos sagsbehandlere i forbindelse med udarbejdelse af § 38 undersøgelser og handleplaner.

Arbejdet med døgnmiljøindsats i nærmiljøet udgør en særlig form for brobygning dels mellem professionelle i forskellige sektorer, men også mellem familie, barn og forskellige professionelle. Næstved Kommunes projekt **Døgnmiljøindsats - udvikling af indsats overfor børn, unge og familier** lægger vægt på direkte samarbejde mellem hjemskolens lærere, lokalmiljøet, døgnmiljøet og familien. En grundig forundersøgelse, der beskriver familiens ressourcer, kan understøtte dette arbejde. Et resultat af delprojektet er, at forældrene og børn ikke oplever døgnmiljøet som en institution. En følge kan således være, at der er betydeligt kortere mellem de involverede aktører. Dette kan medvirke til at skabe sammenhæng mellem de involverede med henblik på at sikre kontinuiteten for barnet eller den unge. Delprojektet ligger tæt op af de igangsatte forsøg med børnehuse forskellige steder i landet.

³² Dette projekt er kategoriseret som et hverdagslivs projekt.

Efter anbringelsen Der har i mange projekter været særligt fokus på efterværnprocessen. Der tegner sig tre centrale erfaringer: 1) Udvikling af sociale netværk under hele anbringelsen er centralt for at forebygge ensomhed hos tidligere anbragte unge, 2) efterværnprocessen bør være systematisk og 3) alle relevante aktører - herunder børn, unge og familier bør inddrages i efterværnprocessen.

Ad 1: Sociale netværk

En af erfaringerne fra delprojekterne er som nævnt, at det er centralt at arbejde med udvikling af socialt netværk under hele anbringelsen for at forebygge ensomhed hos tidligere anbragte unge. På den afholdte workshop med efterværnprojekterne var der da også enighed om, at udflytningen skal i fokus på institutionen langt tidligere end man hidtil har gjort, og at det er helt centralt at opretholde eller nyetablere sociale netværk allerede under anbringelsen.

Ungeinstitutionen Lindehuset har således i delprojekt **Det er ved udflytningen, behandlingen skal stå sin prøve** gennemført interview med nuværende og tidligere elever. I interviewene er der fokuseret på perioden forud for flytningen, selve flytningen og efterværnet. De unge er meget tilfredse med støtten i forbindelse med flytningen og den beskæftigelse, de kommer ud i, men udtrykker problemer omkring etablering af socialt netværk. De unge føler sig ensomme og har svært ved selv at dyrke nye relationer op. Resultatet har tydeliggjort, at efterværnarbejdet må ses meget bredere end hidtil antaget, nemlig som en generel kvalificering af den unge under hele opholdet til tilværelsen uden for institutionen.

En måde at afhjælpe tidligere anbragtes sårbarhed i forhold til dannelse af netværk kan være dannelse af netværk for nuværende og tidligere anbragte børn og unge. Flere delprojekter har etableret grupper af nuværende og tidligere anbragte børn og unge. Under brobygningstemaet har Familieplejen i Roskilde Amt etableret projekt **Netop** der etablerer grupper for unge mennesker fra opholdssteder og plejefamilier. Det karakteristiske ved projektet er, at det samler aktuelt anbragte unge og tidligere anbragte unge. Erfaringerne fra delprojektet er, at opholdsstederne og plejefamilierne oplever det som et positivt tilbud, hvor de unge får muligheder for at dele erfaringer og opnå et bredere billede af verden. Medarbejderne får et mere nuanceret billede af de unge, og samtidig får de væsentlig information om dårlige sider af det offentlige system.

Lindehuset har særligt arbejdet med længere udslusningsforløb, hvor den unge delvist flytter ud, men opretholder sin plads i institutionen. Det lange udslusningsforløb tager toppen af det angstprovokerende ved at skulle klare sig selv, men er imidlertid ikke altid populært hos kommunerne. Lindehuset arbejder på at inddrage andre nuværende og tidligere elever i den enkeltes udflytningsproces for eksempel i udflytnings samtalen, men også tidligt i udslusningsprocessen. Man ser det som en fordel at etablere meget konkrete mål for udslusningsarbejdet, og i planlægningen af udslusningen er det ofte mere værd, at en anden ung kan bidrage til at klargøre muligheder eller behov, end når de professionelle gør det.

Ad 2+3: Systematisk eftervænsproces samt inddragelse

SFIs undersøgelse **Forundersøgelse til forskningsprojekt om kommunernes eftervænsindsats** viser, at der er stor forskel på de kommunale myndigheders vægtning af efterværn - herunder hvornår kommunerne hjemtager de unge. Der anvendes flere forskellige ydelser i forbindelse med efterværn, fra revalideringsydelse til hjælp til uddannelse, praktikordninger mv. Ingen af kommunerne anvender udslusningsforløb som efterværn, og den mest hyppige sociale ydelse er kontaktpersonordningen samt i mindre grad forlængelse af anbringelsen. I vellykkede eftervænsforløb vurderes det, at det er vigtigt, at den unge indgår i en tæt relation til en voksen. Mange af sagsbehandlerne i undersøgelsen anfører, at de har en god kontakt til de unge, men at man mener, institutioner, opholdssteder, plejefamilier etc. ikke er gode nok til at forberede de unge. SFI konkluderer, at der mangler viden om effektiviteten af organiseringen af sagsbehandlingen i kommunerne.

Frederiksholm Akutinstitution har udarbejdet en faglig model for udflytningsprocessen i **Projekt efterværn**. Modellen er udviklet på baggrund af Pär Nygrens arbejder, samt ved interview med tidligere anbragte og med fagpersoner, der arbejder med udslusning. Modellen beskriver udflytningsprocessen i seks faser fra klarlæggelse af den enkelte unges forhold over en samlet handlingsplan, konkret planlægning af indsatsen, selve udslusningen, etableringsfasen og henholdsvis afslutning eller start af langvarig indsats. Modellen lægger op til en systematisk indsats, hvor alle relevante professionelle og den unge selv bliver inddraget i alle faserne. Alle faser rummer undersøgelsepunkter omfattende *den unges egen opfattelse, psykosociale spørgsmål, socialt netværk og fysisk rammer som økonomi, bolig mv.* Modellen for udflytningsprocessen lægger op til, at de professionelle fastlægger en samlet plan sammen med den unge.

Når børn og forældre mødes på ny er et tilbud etableret af Familieplejen i Sønderjylland om opfølgning og særlig støtte til forældre og børn/unge i forbindelse med hjemgivelse. Resultaterne synes at pege på, at såvel forældre som børn og unge profiterer af støtten. Forældrene er mere bevidste om forælderollen, familierne kan drøfte vanskelige emner og der udtrykkes tilfredshed hermed fra forældre og børn/unge. Problemet omkring tilbuddet synes at være visiteringen til tilbuddet i god tid forud for hjemgivelse.

Det sidstnævnte kan måske skyldes, at en stor del af anbringelserne afbrydes uplanlagt. På workshoppen blev det da også understreget, at det systematiske eftervænsarbejde må rumme fleksibilitet til at etablere støtte senere, hvis udslusningen ikke forløber helt planlagt.

5.4.3 Konklusioner på temaet

Det er væsentligt for styrkelsen af de kritiske overgange for børn og unge i forbindelse med anbringelsen:

- At der etableres systematiske procedurer med klarlæggelse af kompetence, roller og rutiner mellem de forskellige offentlige aktører med sikring af inddragelsen af børn, unge og nærtstående. Det gælder generelle samar-

bejdsforhold mellem offentlige myndigheder, i forhold til undersøgelse, handleplansudarbejdelse samt i forhold til ind- og udslusning til og fra anbringelse.

- At formidling af børn, unges og forældres perspektiver før, under og efter anbringelsen kan være nyttigt for de professionelle og afgørende for gode resultater af indsatsen.
- At opbygningen af systematiske procedurer bygger på inddragelse af faglig viden, en klar ramme fastsat af ledelsen/ledelserne og inddragelse af medarbejdere, herunder kvalificering og uddannelse.
- At kvalitetssikring skal ses i relation til læring i organisationerne, og at systematiske procedurer og fælles sprog er forudsætningen herfor.
- At såvel børn som unge som forældre kan have gavn af opfølgning efter anbringelse, i form af støttetilbud eller en tilrettelagt efterværnsproces.
- At en nøje planlagt og systematisk efterværnsproces forudsætter systematisk arbejde med opbygning af kompetencer hos børn og unge løbende gennem hele anbringelsen, med særligt fokus på dannelse af erfaringer med deltagelse i almindelige sociale netværk og fritidsaktiviteter uden for anbringelsesstedet med henblik på forebyggelse af social isolation.
- At grupper for nuværende og tidligere anbragte børn og unge kan medvirke til styrkelse af mulighederne for at udbygge relationerne til sociale netværk efter anbringelsen.

5.5 Tilsyn

Baggrund for temaet

Udvikling af kvaliteten af tilsynet med det enkelte anbragte barn eller ung er et vigtigt element i en kvalitetsforbedring af anbringelsesarbejdet. Det er vigtigt at arbejde for at tilsynet udøves på en måde, så det sikrer barnets retssikkerhed og så barnet reelt kan profitere af tilsynet. Kontaktperson til anbragte børn står som et stærkt ønske fra de tidligere anbragte, og temaet inddrages herunder, idet det kan betragtes som en måde at sikre og styrke kvaliteten af anbringelsen og dermed supplere formålet med tilsynet med barnet. Det bemærkes, at det er den praktiske udførelse af tilsynsopgaven, der er i fokus - ikke det juridiske aspekt.³³

³³ Baggrunden for det enkelte tema er hentet fra Puljevejledning, Socialministeriet april 2003.

Projekter under temaet

Nedenstående tabel giver en oversigt over de delprojekter, der er rubriceret under temaet Tilsyn:

Tabel 7 Projekter under temaet tilsyn

Nr.	Titel	Projektejer
214	Udvikling og beskrivelse af model/manual for det gode kvalitative tilsyn	Thisted Kommune
34	Styrket kvalitet i tilsynet med socialpædagogiske opholdssteder	Knud Erik Pedersen
99	Kvalitet af tilsynet - også kvalitet for børn og unge	Familieplejen i Frederiksborg Amt

Brugerperspektiv

5.5.1 Generelle træk i projekterne

De tre delprojekter under tilsynstemaet har arbejdet med forskellige vinkler på udviklingen af tilsynet, eller mere præcist den praktiske gennemførelse af tilsynet. Fælles for projekterne er, at de baserer sig på undersøgelse af brugernes egne beskrivelser eller deres tilstedeværelse i tilsyn. Hvad udtrykker barnet eller den unge i særlig grad som væsentligt i forhold til at blive hørt? Hvilke temaer og hvilke former kan i særlig grad sikre, at perspektivet kommer til orde?

Vægten på brugerperspektivet i forbindelse med tilsynet er i overensstemmelse med den eksisterende socialpolitik, der lægger vægt på medindflydelse som central for at styrke selvværd og tryghed, og som forudsætning for at børn og unge føler sig forpligtigede. Inddragelsen af børn og unge i tilsynet skal altså sikre, at anbringelsen rent faktisk lever op til denne socialpolitiske målsætning og i sig selv være en del af udførelsen af denne målsætning ved at kunne danne baggrund for justering af indsatsen.

Foreløbige resultater fra de kvalitative studier

5.5.2 Fase i anbringelsesforløb

Delprojekterne om tilsyn er alle rettede mod forløbet under anbringelsen.

Knud Erik Pedersen skelner i projektet **Styrket kvalitet i tilsynet med socialpædagogiske opholdssteder** mellem tilsynets tre sider af tilsynsopgaven, kontrol, vedligeholdelse og udvikling. Den endelige rapport foreligger endnu ikke, men foreløbige temaer fra projektet er:

- Hvordan trækkes grænsen mellem generelt og specifikt tilsyn, og hvilken kommunikation og koordinering mellem dem er ønskelig
- Hvor fast og stram en dagsorden skal der være (effektivitet, prioritering, fleksibel dialog, undersøgende tilgang)
- Hvordan fremmes opmærksomheden på omverdensåbenhed og brugerinddragelse i hverdagslivet på opholdsstederne
- Hvordan arbejder tilsynet med magtanvendelser som udgangspunkt for en kvalificering af konflikthåndtering?

- Hvordan tages der bedst højde for modsætningerne mellem kontrol- og revisionselementer og dialogbaserede pædagogiske elementer i tilsynet
- I hvilken grad og på hvilke måder bør opholdsstedet engagere sig i de anbragte unges seksual- og kærlighedsliv
- Hvor hyppige tilsynsbesøg og -kontakter findes det optimalt at normere for det generelle tilsyn ?

Familieplejen i Frederiksborg Amt har i delprojekt **Kvaliteten af tilsynet** særligt fokuseret på anbragte børns personlige voksenkontakter og betydningen af konflikter og samarbejde i anbringelsesforholdet. De foreløbige konklusioner lyder, at det er vanskeligt at vurdere børns voksenkontakter under anbringelsen, da der kan være tale om meget forskellige situationer og børn og unge. Derimod fremgår det meget klart af projektet, at *børn er i klemme i de sager der er konfliktfyldte, og at alle aktører bidrager til konflikt og samarbejde; dog er det de kommunale forvaltninger, der anslår takt og tone.* De deltagende professionelle reflekser over børn og unges udtalelser om tilsyn og voksenkontakt har endvidere medvirket til generelle refleksioner over hele anbringelsesforløbet.

På evalueringsworkshoppen i april måned 2005 blev det anført i forlængelse af ovenstående, at det gode tilsyn og systematisk involvering af børn og unge ganske vist bygger på allerede kendt viden, men implementering af en bedre praksis kræver *ressourcer, uddannelse og et arbejde med kultur og holdninger hos medarbejdere.* Der er ingen tvivl om at en mere systematisk involvering af børn og unge under tilsynet kræver god tid til forberedelse og afvikling af tilsynet. Et ændret syn kræver faglig udvikling og dermed også ny uddannelse, der giver mulighed for tid til refleksion og til tværfaglig udvikling og fastsættelse af gældende værdier for hele anbringelsesarbejdet. På evalueringsworkshoppen blev det endvidere fremført, at forudsætningen for etableringen af et tilsyn, der reelt involverer børn og unge kræver hyppigere besøg end én gang om året.

5.5.3 Konklusioner på temaet

Følgende hovedkonklusioner tegner sig efter analysen af tilsyns temaet:

- Reel involvering af børn og unge i tilsynene bygger på allerede kendt viden, hvis implementering kræver ressourcer, uddannelse og et arbejde med kultur og holdninger hos medarbejdere.

På baggrund af de foreløbige resultater kan fremhæves, at konflikter mellem aktørerne i anbringelsessagerne går ud over de anbragte børn og unge. Endelig er det vanskeligt at sige noget generelt om børn og unges voksenkontakt under anbringelsen.

Det kan overvejes, at undersøge fordelene ved hyppigt tilsynsbesøg med involvering af børn og unge i forhold til resultaterne af anbringelsen.

5.6 Slægtsanbringelser

Baggrund for temaet

Udenlandsk forskning tyder på, at der er afgørende fordele ved anbringelse i barnets slægt. Der er færre brud i anbringelserne - mindre turbulens, barnet har kontakt med forældrene, og de udvikler sig lige så godt som i andre anbringelsesformer.

Et gennemgående tema i vidensindsamlingerne handler om kontinuitet og stabilitet i anbringelsen. På denne måde underbygges slægtsanbringelse som tema.³⁴

Projekter under temaet

Nedenstående tabel giver en oversigt over de delprojekter, der er rubriceret under temaet Slægtsanbringelser:

Tabel 8 Projekter under temaet slægtsanbringelser

Nr.	Titel	Projektejer
197	Forundersøgelse vedrørende børn og unges placering hos slægt	AKF
33	Slægtsanbringelser	Århus Kommune
62	Forundersøgelse til et forskningsprojekt om slægtsanbringelse	SFI
101	Slægtsplaceringer	Familieplejen i Frederiksborg Amt
115	Familierådslagning og Slægtsanbringelser	Familieplejen på Fyn
117	Dilemmaer ved slægtsanbringelser	Bente Baggesen

5.6.1 Generelle træk i projekterne

De seks slægtsanbringelsesprojekter fordeler sig med et kvantitativt studie gennemført af SFI hos sagsbehandlere i 94 kommuner og de fem øvrige er kvalitative studier med inddragelse af plejebørn, plejefamilier, biologiske familier og sagsbehandlere mv.

Omfang og centrale data om slægtsanbringelse

SFIs **Forundersøgelse til et forskningsprojekt om slægtsanbringelse** beskriver på baggrund af sagsbehandlernes vurderinger omfanget af og baggrunden for slægtsplaceringer. Resultaterne fra forundersøgelsen er sammenholdt med SFIs forløbsundersøgelse:

- Ca. 5 pct. af de børn som er anbragt uden for hjemmet er slægtsanbragt. Der er dog meget store forskelle på, hvor mange slægtsanbragte børn, de enkelte kommuner har. Tendensen er, at det små kommuner bruger slægtsanbringelse i større grad end de store kommuner.
- De slægtsanbragte børn bliver vurderet til udviklingsmæssigt at klare sig bedre end andre anbragte børn. Deres problemer synes dog også at være mindre tunge end børn i andre anbringelsesformer, problemerne er i mindre grad adfærds- eller psykiske problemer hos barnet.

³⁴ Baggrunden for det enkelte tema er hentet fra Puljevejledning, Socialministeriet april 2003

- Gennemsnitligt set bevarer slægtsanbragte børn ifølge sagsbehandlerne i højere grad kontakten til biologiske forældre og det ser ud til, at der er færre sammenbrud i slægtsanbringelser sammenlignet med andre anbringelser.
- Langt de fleste slægtsanbragte børn er anbragt i familie på moderens side, og 63 % er anbragt uden søskende, selvom de har søskende.
- Slægtsanbringelserne er relativt langvarige, halvdelen er anbragt mere end 3 år. Der er flere 7-14 årige i slægtspleje og færre over 15 år sammenlignet med andre anbringelser. 10,6 % har forældre som begge har anden etnisk baggrund end dansk.

SFI anbefaler en nøjere undersøgelse, hvor slægtsanbringelse sammenlignes med andre familieplejeanbringelser.

De øvrige fem kvalitative studier af slægtsanbringelser omfatter relativt få sager, men giver til gengæld et dybere billede af problematikker omkring slægtsanbringelserne. Informationer fra disse studier kan danne baggrund for tilrettelæggelse af § 38 undersøgelser, godkendelser af slægtsplejefamilier samt for tilrettelæggelse og udførelse af støtte, opfølgning og tilsyn. Resultaterne fra de kvalitative studier forekommer ret enslydende, hvilket understøtter de nedestående konklusioner.

5.6.2 Fase i anbringelsesforløb

I det følgende beskrives delprojekternes erfaringer i forhold til om de retter sig mod tiden før, under eller efter anbringelsen.

Før anbringelsen

Det er karakteristisk at en stor del af slægtsfamilieanbringelserne faktisk sker i forlængelse af uformelle aflastningsordninger eller ophold i slægtsfamilien, og forudsætningen for slægtsanbringelse er da også en forudgående nær relation mellem slægtsfamiliemedlemmet, den anbragte og de biologiske forældre. Dette var en af pointerne fra evalueringsworkshoppen afholdt i april med deltagelse af delprojekterne, og er også en pointe i **Familierådslagning og Slægtsanbringelser** (Familieplejen på Fyn). Det betyder, at det er påkrævet, at kommunerne forud for alle anbringelser foretager en grundig undersøgelse med henblik på at afdække familierelationerne, med særligt henblik på at konstatere en tæt relation mellem slægt, barn og biologiske forældre. Dette påpeges også i AKFs projekt **Forundersøgelse vedrørende børn og unges placering hos slægt**.

En anden pointe er, at det er nødvendigt, at forholdet mellem kommunen og slægtsplejefamilien tager et andet udgangspunkt end i forhold til almindelige plejefamilier, da der er særlige følelsesmæssige forhold involveret i sagerne. Dette fremgår for eksempel af delprojektet **Familierådslagning og Slægtsanbringelser** (Familieplejen på Fyn). Det betyder, at mødet mellem forvaltning og familie skal tilrettelægges på en måde, hvor forvaltningen med sin faglighed og myndighedsansvar kommer i en konstruktiv og ligeværdig dialog med slægtsplejefamilien. Slægtsplejefamilier har oplevet det vanskeligt at have dialog med det offentlige system. Projektet ser familierådslagning som en mulig

metode. På evalueringsworkshoppen kom det frem, at den dårlige dialog med systemet også er oplevet i andre af projekterne.

Hvis slægtsanbringelse ikke kan finde sted, kan der være andre muligheder for at udnytte ressourcerne i slægten. Dette vil en grundig udredning også kunne understøtte.

Under anbringelsen

På evalueringsworkshoppen var der enighed om, at slægtsanbragte er tilfredse med at være i pleje hos familien. Det opleves mindre stigmatiserende af børnene, og det har stor betydning for børnene at være udvalgt. Der synes også at være en bedre relation til de biologiske forældre. Paradoksalt nok kan manglende tilsyn og forbindelse til det offentlige system også ses som en "normalisering" af tilværelsen, skønt studierne viser, at der er behov for løbende støtte og tilsyn.

Der er samstemmende beretninger om, at ellers succesfulde slægtsanbringelser støder ind i voldsomme følelsesmæssige dilemmaer og der kan ske ændringer af relationerne i slægten som følge af anbringelsen. AKF påpeger i projekt **Forundersøgelse vedrørende børn og unges placering hos slægt** således, at enhver placering rummer potentielle vanskeligheder, og fordi placeringen er valgt grundet tætte følelsesmæssige relationer, er det vigtigt med tæt tilsyn og supervision af plejefamilien.

Det kan for eksempel være vanskeligt at skulle prioritere hensynet til barnebarnet frem for datteren, der kan opstå konflikter i forhold til andre børnebørn ligesom slægtsplejefamiliens parforhold kan blive afgørende påvirket. Der kan være behov for særlig støtte i forbindelse med opretholdelse af kontakten mellem den anbragte, søskende og de biologiske forældre, ligesom kommunen bør have tilsyn med anbringelsen også med henblik på en sikring af denne kontakt. AKF påpeger, at der skal udarbejdes klare retningslinjer i en samværsaftale, så det ikke alene er barnet eller andre i netværket styrer kontakten, men at barnets tarv varetages i forhold til de biologiske forældre.

Det er også tydeligt, at slægtsplejefamilierne kan have behov for særlig støtte, fordi der er behov der ikke umiddelbart kan indløses af familierne. En del af slægtsfamilierne, især bedsteforældre, ville således ikke uden videre blive godkendt som almindelig plejefamilie, og der er ofte en række forhold, hvor der bør gives ekstra støtte, fx lektielæsningshjælp eller støtte til deltagelse i forskellige fritidsaktiviteter. Dette var en af pointerne på evalueringsworkshoppen. Også økonomiske støtte kan være yderst påkrævet. Der er formentlig en overvægt af mindre økonomisk formående blandt slægtsfamilier, hvilket gør det nødvendigt med tilskud og compensation med henblik på at sikre, at barnet og den unge kan deltage i almindelige aktiviteter og indgå sammen med kammerater og venner i det sociale liv.

Efter anbringelsen

Der er ikke foretaget særlige studier af afslutningen af anbringelserne eller forholdene i forbindelse med unges videre liv.

5.6.3 Konklusioner på temaet

Tre områder i forbindelse med slægtsanbringelse må siges, at være centrale for det videre arbejde:

- Der bør foretages en *grundig undersøgelse* med henblik på afklaring af mulig slægtsanbringelse. Undersøgelsen bør lægge vægt på at afdække den hidtidige relation mellem barnet eller den unge, slægten og de biologiske forældre.
- Kommunerne bør arbejde med en anden form for møde med slægten, hvor *ligeværdighed* optræder sammen med fagkundskab og med kendskab til de særlige dilemmaer der kan opstå i en slægtsanbringelse.
- *Det er nødvendigt med grundig støtte, vejledning og tilsyn* med viden og vilje til at kompensere og støtte på de områder, hvor slægtsplejefamilien ikke fuldt ud kan opfylde barnets behov.

5.7 Samarbejde barn - nærtstående - system/professionelle

Baggrund for temaet

Nærtstående er et udmærket begreb til at illustrere, at det for barnet er vigtigt med de nære relationer i bredere forstand end den nærmeste familie. Derfor har man valgt at bringe begrebet ind i KABU projektet. Ved udvikling af kvalitet i anbringelserne er der behov for at fokusere på, hvordan system/professionelle både før, under og efter anbringelsen er i stand til at rumme og arbejde med og inddrage barnets nærtstående - forældre, søskende, kammerater, naboer mv. Der er desuden et klart behov for at skabe netværk for anbragte samt tidligere anbragte børn og unge. Netværksdannelse både under og efter anbringelsen er et undertema under dette tema. Det samme er netværkstemaet i forhold til institutioners og opholdssteders opgave i at fungere som netværk for barnet eller den unge efter anbringelsens ophør.³⁵

Projekter under temaet

Nedenstående tabel giver en oversigt over de delprojekter, der er rubriceret under temaet Samarbejde:

Tabel 9 Projekter under temaet samarbejde

Nr.	Titel	Projektejer
193	"Rør ikke ved min datters hestehale - uden at spørge mig først"	Børnesagens Fællesråd
72	Undersøgelse af støttepersonordningens betydning.	Foreningen af professionelle støttepersoner
85	Kampagne, som skal sætte fokus på børns inddragelse i anbringelsessager	Red Barnet
95	Beskrivelse/udvikling og dokumentation af det netværksskabende forum som allerede eksisterer	Café Paraplyen

³⁵ Baggrunden for det enkelte tema er hentet fra Puljevejledning, Socialministeriet april 2003

	på Paraplyen	
122	Det gode anbringelsesforløb - barnets frirum	Brønderslev kommune
127	Familie hele livet	Sønderjyllands Amt
138	Et godt samvær -trods alt.	Haslev kommune
162	Undersøgelse af støttepersonordningen til forældre, hvis børn er anbragt udenfor hjemmet	Forældre og Børnecentret
177	Samarbejde barn - netværk - professionelle	Behandlingsinstitutionen Hald Ege
183	"Hør på os og brug vores ressourcer"	FBU ForældreLANDSforeningen

5.7.1 Generelle træk i projekterne

Alle delprojekterne har mål, der peger i retning af en større og mere kvalificeret inddragelse af børn, unge og forældre i forløbet før anbringelsen og i forløbet under anbringelsen, og projekterne peger på de fordele der er for både forvaltning, institution og forældre.

Den tværgående analyse af temaet "At give stemme" beskæftiger sig også med dette emne.

5.7.2 Fase i anbringelsesforløb

Før anbringelsen

Det konstateres i flere af projekterne, at der er stor forskel på omfanget og kvaliteten af inddragelsen af forældrene i forløbet op til anbringelsen. Det kan være præget af stor tilfældighed, hvorvidt denne inddragelse faktisk finder sted, hvilket blandt andet FBU påpeger i projektet **Hør på os og brug vores ressourcer**. At der er problemer med inddragelsen pointeres af Cafe Paraplyens delprojekt **Netværksskabende forum**. Her beskrives det, at forældrene oplever sig sat ud på et sidespor og umyndiggjorte i samspillet med forvaltningen.

Flere af delprojekterne nævner nødvendigheden af, at inddragelsen indgår som et fast element i anbringelsesproceduren, og samtidig konstateres det, at inddragelsen kræver udvikling af metoder. Dette er erfaringen fra blandt andet ovennævnte projekt og Børnesagens Fællesråds projekt **Rør ikke ved min datters hestehale - uden at spørge mig først**.

I denne sammenhæng spiller handleplanen en væsentlig rolle. Forældrene skal kende indholdet i handleplanen, og om muligt kunne identificere sig med dette. Dette er en af pointerne i Sønderjyllands Amt **Familie hele livet**. Denne inddragelse kan skabe baggrund for en bedre inddragelse af forældrene under anbringelsen.

Red barnets **Kampagne, som skal sættes fokus på børns inddragelse** har fokus på, hvordan forvaltningen samtaler med børnene i sagerne. Formålet er at udvikle kvaliteten i samtalen for at sikre, at barnet får en bedre forståelse af sin egen situation og at børnenes ønsker og behov får en mere tydelig rolle i forløbet.

Forældrene kan have behov for støtte til at magte samspillet med forvaltning og institution - både før og efter anbringelsen. Nogle erfaringer i projekterne peger i retning af, at støttepersonordningen har særlige kvaliteter i denne sammenhæng. Støttepersonordningen rummer den kvalitet, at forældrenes oplevelse, ønsker og behov er i centrum. **Undersøgelse af støttepersonordningen til forældre, hvis børn er anbragt udenfor hjemmet** (Forældre og Børnecentret) påpeger, at forældrene i anbringelsessituationen er præget af stor sårbarhed, og derfor må måden inddragelsen foregår på, være præget af gennemreflekterede procedurer, der sikrer, at inddragelsen bliver reel. Det vil sige, at forældrene får de relevante informationer, og at de får mulighed for at ytre deres ønsker og behov.

Delprojekt **Undersøgelse af støttepersonordningens betydning for forældre til anbragte børn, det anbragte barn samt i samarbejde med systemet** (Foreningen af professionelle støttepersoner) påpeger fordelene ved øget inddragelse af forældrene. Det er projektets erfaring, at alle i systemet har glæde af, at forældrene får mulighed for at udtrykke deres oplevelse af anbringelsesforløbet gennem kvalificeret støtte fra en støtteperson. Forældrene får større bevidsthed om elementerne i forløbet, de får større handlekraft, og forvaltningssystemet får større bevidsthed om forældrenes behov, og dermed en øget mulighed for aktiv og relevant inddragelse af forældrene.

Der er således på 2 måder store muligheder i en mere aktiv inddragelse:

- Dels oplever forældrene sig som mere værd i forløbet. Deres selvfølelse som forældre bliver støttet.
- Dels får både de anbringende myndigheder og også anbringelsesstedet i højere grad øjnene op for de ressourcer, der er hos forældrene.

Under anbringelsen

Forældrenes muligheder for at være reelt inddraget i samarbejdet med såvel den anbringende myndighed som anbringelsesstedet skabes som nævnt i høj grad i forløbet op til anbringelsen. Hvis forældrene er reelt inddraget på dette niveau, vil oplevelsen af anbringelsen blive mindre smertefuld, og mulighederne for et aktivt samspil med anbringelsesstedet og den anbringende myndighed under anbringelsen vil blive forøget.

På anbringelsesstedet er der store muligheder og gevinster i en øget inddragelse. Forudsætningen for, at dette kan lade sig gøre, er at personalet kan se mulighederne. Dette kræver et bevidst arbejde med holdninger og udvikling af metoder. Det er imidlertid erfaringen, at dette er muligt i langt højere grad end det sker i dag. For eksempel har Behandlingsinstitutionen Hald Ege i sit projekt **Samarbejde - barn - netværk - professionelle** opnået positive resultater igennem inddragelse af forældre under anbringelsesforløbet. Personalet har fået forøget deres viden om barnet og dets baggrund, om forældrenes ønsker og behov, og oplevet at det har stor betydning for børnene, at personalet viser aktivt, at de vil deres forældre. Det har derudover skabt et mere givende og positivt samspil mellem forældre og personale i det daglige under anbringelsen. Også Sønderjyllands Amts projekt **Familie hele livet**, har haft fokus på forældrenes kontakt

til og møde med institution. Her har man etableret et forældrenetværk og arbejder med at øge graden af forældreinddragelse i barnets anbringelsesforløb.

Der er store muligheder for en øget inddragelse af forældrene i børnenes anbringelse - under hensyntagen til deres ressourcer. De kan deltage i aktiviteter, tøjindkøb osv. De kan inddrages i overvejelser om tilrettelæggelsen af barnets liv i institutionen osv.

Delprojektet **Et godt samvær - trods alt** (Haslev Kommune) har arbejdet med inddragelse i forbindelse med støttet samvær. Her inddrages såvel børnenes som forældrenes perspektiv. Hermed øges mulighederne for at give en resultatgivende støtte i selve samværet. Inddragelsen af de nævnte perspektiver har et videre perspektiv end blot samværet under anbringelsen. Det kan berige sagsbehandlingen i det hele taget.

Efter anbringelsen

Hvis forældrene inddrages, og det lykkes at pleje deres selvfølelse og udvikle deres kompetencer som forældre vil grundlaget for en succesfuld hjembringelse være bedre. En hjembringelse, der vil have forældre som medspillere på et langt mere kvalificeret grundlag præget af viden om barnets anbringelsesforløb. Hvis barnet ikke skal hjembringes, men anbringes andet sted, vil den løbende inddragelse have skabt et bedre grundlag for forståelse hos forældrene.

5.7.3 Konklusioner på temaet

Følgende hovedkonklusioner tegner sig efter analysen af samarbejdstemaet:

- Inddragelse af børn, familie og netværk har et stort og uudnyttet potentiale – både i forhold til forløbet inden anbringelsen og forløbet under anbringelsen.
- Den grøde, der er i udviklingen af metoder til inddragelse skal understøttes
- Der kræves holdningsændringer for at lade inddragelsen komme til udfoldelse og udbytte
- Der kræves metodeudvikling (som er i gang!), både i forvaltningssystemer og på de institutioner, der modtager børnene.
- Der kræves stærk ledelsesmæssig bevidsthed om inddragelse, hvis omfanget og kvaliteten skal øges
- Inddragelsen og det øgede samarbejde skal fastlægges i organisatoriske rammer, der er meget tydelige og ressourcemæssigt holdbare.
- Hvis inddragelsen og dermed et øget samarbejde skal folde sig mere og bedre ud kræves der en efteruddannelsesmæssig indsats

5.8 Projekter under flere af temaerne

En række delprojekter dækker flere af temaerne(2 eller flere).

Projekter under flere temaer

Nr.	Titel	Projektejer
196	Metodeudvikling omkring vurdering af et barns problemer og behov med efterfølgende handleplanlægning	AKF
55	Kvalitetsstrategier til udvikling af Thorshøjgaards tilbud	Thorshøjgaard
83	Viden om og dokumentation af det pædagogiske arbejde på opholdssteder for børn og unge	LOS
187	Med barnets øjne	Socialpædagogernes Landsforbund
133	Formidling af artikler	Odense Socialpædagogiske Seminarium

5.8.1 Generelle træk i projekterne

Projekterne under denne tværgående ramme omhandler metodeudvikling, dokumentation og formidling. Projekterne fra AKF, Odense Socialpædagogiske Seminarium og LOS er på nuværende tidspunkt ikke endeligt afrapporterede, og der foreligger på grund af projekternes karakter ikke særlig mange delresultater.

Delprojekt **Med barnets øjne** fra Socialpædagogernes Landsforbund omfatter kvalitative interview med anbragte børn og unge om for dem væsentlige fokusområder, der er formidlet i en bog rettet mod professionelle inden for området. Bogen er udsendt i 2000 eksemplarer til døgninstitutioner, ministeriet, kommuner og amter og reaktionerne har været positive. Projektet må vurderes som særdeles vellykket og generelt anvendeligt, eftersom der er stort behov for belysning af brugerperspektivet inden for området. De interviewede forholder sig til: information til børn og unge om årsagen til anbringelsen, behovet for voksne de kan være fortrolige med, forældrene som betydningsfulde uanset hvad, professionelles tid og vilje til at engagere sig i samtaler, regler for barnet og den unge under anbringelsen bør være forståelige også i forhold til alder og opførelse, fremtiden er usikker og klare delmål og rollemodeller har betydning.

I Thorshøjgårdsprojektet **kvalitetsstrategier på baggrund af brugerperspektiver** har man systematisk inddraget forældre og unge på døgninstitutionen i brugerundersøgelser. Erfaringerne fra dette projekt er, at det giver godt materiale til metodeudvikling at spørge unge og forældre direkte. Det er erfaringen, at personalet generelt har fået ny indsigt om de unge gennem undersøgelsen, og at der er blevet rykket ved vante forestillinger. Temaerne fra brugerundersøgelsen har blandt andre været generel øget involvering af unge i hverdagen, forventningsafstemning med forældre, udvikling af systematik ved udredning og behandlingsplansudarbejdelse, øget fokus på efterværn og fritidsaktiviteter, aktiv modgåen af klientgørelse. Delprojektet har involveret et samarbejde med Skovtofte Socialpædagogiske Seminarium, og selvom man må vurdere projektet som vellykket er det en erfaring, at brugerundersøgelsen skal involvere perso-

nalet i så høj grad som muligt. Delprojektet har fået støtte til såvel metodeudvikling som dokumentation – og er nærmere beskrevet under det tværgående tema *At give stemme* på baggrund af en case-undersøgelse.

AKFs metodeudviklingsprojekt **Metodeudvikling omkring vurdering af et barns problemer og behov med efterfølgende handleplanlægning** arbejder med udvikling af et redskab til vurdering af et barns problemer og behov i forbindelse med døgnanbringelse. Erfaringen undervejs er, at der i de involverede kommuner arbejdes meget usystematisk med børnesagerne, hvilket har vanskeliggjort udviklingen af redskabet. Den endelige afrapportering er ikke færdiggjort.

Odense Socialpædagogiske Seminarium har etableret et fællesprojekt mellem to forskningsprojekter og fire beslægtede udviklingsprojekter fra fire døgninstitutioner **Formidling af artikler**. Udviklingsprojekterne omhandler mødet med nye børn, beskrivelse af børn, forældresamarbejde og intern læring og uddannelse. De seks delprojekter er mødtes ved workshops og temadage mv. KABU delprojektet omhandler formidling af de forskellige forsknings- og udviklingsprojekter i bogform. Erfaringerne fra delprojektet er positive hvad angår at bringe praksis og forskningsverdenen sammen. Den samlede afrapportering er ikke afsluttet.

LOS projektet **Viden om og dokumentation af det pædagogiske arbejde på opholdssteder for børn og unge** omhandler *dokumentation af opholdsstedernes pædagogiske arbejde* og forholder sig i særlig grad til spørgsmålet *om og i hvilken forstand der sker udvikling for de anbragte børn og unge; hvad karakteriserer fem faser af en positiv udvikling*. Den endelige rapportering er ikke færdiggjort.

5.8.2 Konklusioner på temaet

Denne ramme omfatter fem ret forskellige delprojekter, der ikke er bundet sammen snævert tematisk. Af de fem projekter er tre ikke endelig afrapporterede, og delresultaterne er ikke særlig fyldige. På baggrund af de tilgængelige beskrivelser kan man fremhæve:

At SLs formidling af brugerperspektiver har været særdeles vellykket og kan være brugbar såvel for professionelle, administrative myndigheder og politikere; i særdeleshed må man formode at bogen vil være særdeles anvendelig til undervisning. Projektet indikerer, at det også kan være gavnligt med også mere specifikke udgivelser af brugerperspektiver inden for afgrænsede områder.

Thorshøjsgårds projekt om metodeudvikling på baggrund af brugerperspektiver godtgør, at brugerundersøgelse som baggrund for metodeudvikling kan være en nyttig strategi, der afdækker mange forskellige felter for videre udvikling. Det er endvidere tydeligt, at det opleves positivt for brugerne, at blive involveret i en sådan kvalitetsstrategi, der kan tænkes at spille ind på brugernes engagement og deltagelse i de forskellige aktiviteter i tilbuddet.

Projekterne fra LOS, AKF og Odense Socialpædagogiske Seminarium er alle kendetegnede ved relativt komplekse inddragelser af praksis som baggrund for metodeudvikling. AKF anfører, at metodeudvikling på baggrund af en meget usystematisk praksis gør det relativt ressourcekrævende at udvikle særlige værktøjer. Det er ikke overraskende, at netop disse projekter, kan være vanskelige at afrapportere forud for den endelige færdiggørelse.

Bilag 1 Litteraturliste

- Anbragte børn og unge. Resumé og redigeret udskrift af høring i Folketinget 3. april 2002, Teknologirådets Rapporter 2002/4.
- Christensen, E. & Egelund, T. (2002): Børnesager, Evaluering af den forebyggende indsats, Socialforskningsinstituttet 0210.
- Egelund, T. & Hestbæk, A. (2003): Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt. SFI, 03:04.
- Hegnsvad, C. (2002): Kvalitet i anbringelser af børn og unge 2002-2004, i: Vinduet, nr. 5, oktober, <http://www.petersabroe.dk/menu/forside.html>.
- Hegnsvad, C. (2003a): Anbringelser og socialpolitik år 2003, i: Vinduet, nr. 2-3, maj, s. 8-15. Temanummer om Anbringelse af børn og unge på døgninstitution <http://www.petersabroe.dk/menu/forside.html>.
- Hegnsvad, C. (2003b): Fire temaer i en moderne professionsforståelse, i: Vinduet, nr. 2-3, s. 2-7, <http://www.petersabroe.dk/menu/forside.html>.
- Henggeler, S.W. et al. (2000): Multisystemisk Behandling av banr og unge med adferdsproblemer, Oslo, Kommuneforlaget.
- Jakobsen, G. (2003): Forældre til anbragte børn, En del af videnindsamlingen i KABU projektets Første fase 2002-2003, www.kabuprojektet.dk.
- KL (2003): Rapport om kulegravning af særlig støtte-området for børn og unge, udarbejdet af en arbejdsgruppe i samarbejde mellem Kommunernes Landsforening, Amsrådsforeningen og Socialministeriet.
- Kristensen, O.S. (2001) et al.: Børn og unge på døgninstitutioner, Jyffe.
- Kristensen, O.S. (2003): Anbringelse uden for eget hjem, Fra serien Anbragt på døgninstitution 1, Forlaget PUC, Viborg Seminarieret.
- Liljenberg, A.K. (2003): Vidensindsamling I praksisfeltet blandt aktører. www.kabuprojektet.dk.
- NCB (2004): Start with the child, A blueprint for a Child-centred Approach to Children and Young People in Public Care. Voice for the child in care, National Childrens Bureau – rapport fra et project.
- Rothuizen, J.J. (u.år): Social inklusion og socialt arbejde.
- Socialministeriet (1999): Social arv – principper og status, Regeringsudvalget om social arv, www.sm.dk.
- Socialministeriet (2000): Socialministeriets udvalg om anbringelsessteder for børn og unge, maj 2000, www.sm.dk
- Socialministeriet (2003): Kabu-nyt, nr. 2. marts.
- Sommer, D. (2003): Barndomspsykologi.
- Schwartz, I. (2001): Socialpædagogik og anbragte børn.